Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

ЗВЯЗДА

Газета выдаецца са жніўня 1917 года

Орган Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі, Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў Беларускай ССР

13 чэрвеня 1991 г. ЧАЦВЕР

№ 114 (21642)

Цана 10 кап.

АПОШНЯЯ ІНФАРМАЦЫЯ АД 18 ДА 18 СУТАК

ДЗІЎНАЯ РАЎНАДУШНАСЦЬ

ШЧУЧЫН. (М. Сасноўскі). Амаль год таму назад па ініцыятыве праўлення калгаса «1 Мая» ў гаспадарцы было запланавана будаўніцтва каўбаснага цэха. Але, на здзіўленне, гэта прапанова не знайшла ніякай падтрымкі з боку ўпраўлення капітальнага будаўніцтва райвыканкома. У выніку калгас вымушаны быў звярнуцца да так званых «шабашнікаў». Аднак апошнія аказаліся несур'ёзнымі ды і некампетэнтнымі спецыялістамі, бо прадстаўлены імі праект забудовы быў забракаваны абласной будаўнічай экспертызай. Больш 20 паправак і ўдакладненняў было ўнесена экспертамі!

У будаўніцтва цэха планавалася ўкласці 1 мільён рублёў. Але ў трэцім квартале мясцовая МПМК-166 абавязалася асвоіць мізер — толькі 80 тысяч рублёў. Астатнія ж грошы, па сцвярджэнню будаўнікоў, будуць асвоены толькі ў 1992 годзе, хаця па ўмовах дагавора ў пачатку будучага года цэх павінен ужо даваць прадукцыю. Вось так, з кім павядзешся...

БАЛЬНІЧНЫ ГАРАДОК—ГОРАДУ

ДОКШЫЦЫ. (М. Аўтух). Тут завершана будаўніцтва новага гарадка цэнтральнай раённай бальніцы. Будаўніцтва вялося за сродкі мясцовага бюджэту. Літаральна днямі апошні трохпавярховы корпус тэрапеўтычнага аддзялення перададзены будаўнікамі жыхарам горада. Тут ужо ўстаноўлена 50 ложкаў, абсталявана памяшканне для хуткай дапамогі.

Значна палепшаны ўмовы для работы ўрачоў і медыцынскіх сясцёр такіх асноўных аддзяленняў, як дзіцячае, тэрапеўтычнае, хірургічнае. Навейшай апаратурай аснашчана паліклініка — цяпер яна можа прымаць большую колькасць людзей, чым раней. За валютныя сродкі торфабрыкетнага завода «Віцебскі» закуплена абсталяванне для новага зубапратэзнага кабінета.

2 МІЛЬЁНЫ—НЕ ПЕРАШКОДА

Пасажырам, якія прыбываюць на Мінскі вакзал, цяпер зусім не абавязкова ісці па шматлікіх ступеньках канкорса, каб трапіць у новую залу чакання. На верх іх падыме эскалатар, першы цыкл якога пушчаны ў эксплуатацыю. Незвычайнасць яго ў тым, што эскалатар такога тыпу змантыраваны ўпершыню ў краіне. Работы ў гэтым напрамку вяліся ленінградскім аб'яднаннем «Эскалатар» і адной з брыгад мінскага метрапалітэна.

Для Беларускай чыгункі гэта каштавала больш як 2 мільёны рублёў.

З МЯСЦОВЫХ РЭЗЕРВАЎ

СЛУЦК. (Г. Лемеш). Тут добра зразумелі, што калі спадзявацца толькі на «цэнтр», тады ўсе праблемы вырашаюцца даволі марудна. Таму і вырашылі паўней выкарыстоўваць мясцовыя рэзервы. Праблему папаўнення неабходных будаўнічых матэрыялаў дапаможа зняць новае малое прадпрыемства «Камора» па здабычы пясчана-гравійнай сумесі.

Прадпрыемства — сумеснае дзецішча сельскага будаўнічага камбіната і саўгаса імя Арджанікідзе, на тэрыторыі якога будуць ісці работы, дарэчы бясшкодныя для прыроды. А са сваімі будаўнічымі матэрыяламі, аснову для якіх стварае «Камора», раёну будзе лягчэй выканаць жыллёвую і іншыя праграмы.

ЮНЫЯ МЕНЕДЖЭРЫ

МАГІЛЁЎ. Тут адбыўся першы выпуск школы юных менеджэраў. Яна была створана на грамадскіх асновах, памяшканне для заняткаў прадаставіў грамадска-палітычны цэнтр абкома КПБ, а навучальна-метадычную праграму падрыхтавала фірма «Кансультант».

Амаль чатыры месяцы пад кіраўніцтвам вучоных, эканамістаў, сацыёлагаў і псіхолагаў вучні 10 і 11 класаў вывучалі асновы маркетынгу, новыя формы гаспадарання, сацыяльна-псіхалагічныя аспекты кіравання і іншыя дысцыпліны. Сёлета пасведчанні аб заканчэнні школы атрымалі 58 вучняў. З новага навучальнага года вырашана прадоўжыць яе работу, а філіял адкрыць і ў Бабруйску.

СЯЛЯНЕ СПАДЗЯЮЦЦА НА ПАРЛАМЕНТ

Работнікі аграпрамысловага комплексу Магілёўскай вобласці накіравалі ў Вярхоўны Савет БССР зварот. Яны патрабуюць прыняць неадкладныя меры, якія спынілі б далейшае спаўзанне сельскай гаспадаркі ў бездань.

У дакуменце прыводзяцца не толькі факты неэквівалентнага абмену паміж горадам і вёскай, а называюцца розныя «крыніцы» рабавання сялянскіх гаспадарак. Усялякія адлічэнні з калгасаў і саўгасаў вобласці павялічваюцца сёлета ў 18 разоў і складаюць 250 мільёнаў рублёў супраць 14 мільёнаў леташніх.

Сяляне Магілёўшчыны патрабуюць ад парламента рэспублікі знайсці магчымасці для павышэння з 1 ліпеня закупачных цэн на жывёлу і птушку да 7—8 тысяч рублёў за тону, устанавіць эквівалентныя цэны на матэрыяльныя рэсурсы, сельскагаспадарчую прадукцыю, захаваць падаткаабкладанне на ўзроўні 1990 года.

БЕЛАРУСКАЯ УНІВЕРСАЛЬНАЯ БІРЖА: «НОУ ХАУ»—ЗА 100 РУБЛЁЎ

МІНСК. (І. Пажога). Беларусы, як вядома, заўсёды славіліся сваёй працавітасцю, не страцілі яны гэтай якасці і цяпер. Але вось бяда: як ні імкнуцца іншыя вытворчыя калектывы зрабіць больш і лепш, а адчувальных вынікаў не відаць. Яно і зразумела: былыя сувязі паміж пастаўшчыкамі сыравіны і вытворцамі канчатковай прадукцыі страчаны, а прынцып рыначнага забеспячэння матэрыяльнымі рэсурсамі ў нас пакуль не ўкараніўся. Аднак шанц паправіць свае справы ў прадпрыемстваў ёсць.

Гэты шанц можна выкарыстаць і сёння, калі Беларуская універсальная біржа праводзіць чарговыя торгі. У іх прымаюць удзел больш як 140 брокераў ад заснавальнікаў і членаў біржы, а таксама ад так званых разавых удзельнікаў — прадпрыемстваў, дапушчаных да торгаў. Спецыялісты-брокеры — якраз тыя людзі, якія ведаюць, дзе, што і па якой цане прадаецца, як набыць вельмі неабходныя для вытворчасці матэрыялы і сыравіну. Адным словам, гаворачы мовай сучаснага дзелавога свету, валодаюць сакрэтам «ноу хау» — як зрабіць.

Прадэманстраваць свае магчымасці на торгах змогуць і прадаўцы, і пакупнікі. Тут можна з выгадай для свайго прадпрыемства набыць будматэрыялы, металапрадукцыю, вырабы машынабудавання, радыёэлектронную апаратуру, бытавыя машыны і многае іншае. Усяго на торгі прад'яўлена прадукцыі і тавараў на суму больш як 40 мільёнаў нашых рублёў і на 350 тысяч у свабодна канверсуемай валюце.

Калі ж які-небудзь завод ці фабрыка не з'яўляецца членам біржы, не атрымалі запрашэння для ўдзелу ў яе рабоце — бедаваць не трэба. Госці біржы таксама маюць там пэўныя правы, могуць карыстацца паслугамі брокераў: для гэтага дастаткова набыць уваходны білет, кошт якога 100 рублёў. Так што пажадаем тым, хто адчувае ў сябе цягу да сапраўднага бізнесу: завітайце сёння на Беларускую універсальную біржу ў Мінску, вул. Казінца, 2 і купляйце ўваходны білет. Зусім магчыма, што ён акажацца для вас шчаслівым.

35 гадоў прайшло з таго часу, як адбыўся першы выпуск маладых спецыялістаў Беларускага інстытута механізацыі сельскай гаспадаркі. Сёння ў розных кутках рэспублікі і за яе межамі працуюць каля 30 тысяч выпускнікоў інстытута. У гэтай навучальнай установе ёсць усе ўмовы для набыцця трывалых ведаў. Тут працуюць студэнцкія навукова-даследчыя гурткі, дзе будучыя спецыялісты займаюцца актуальнымі праблемамі механізацыі, электрыфікацыі, аўтаматызацыі сельскай гаспадаркі. Калектыў выкладчыкаў, прафесараў робіць усё неабходнае, каб іх выхаванцы сталі добрымі спецыялістамі, усебакова адукаванымі людзьмі. Адзін з тых, хто прыкладае шмат намаганняў у гэтым напрамку, — Мікалай Іванавіч Сёмкін, кандыдат тэхнічных навук, дацэнт, дэкан факультэта механізацыі сельскай гаспадаркі. Трыццаць гадоў назад ён скончыў гэты ж факультэт, працаваў у Міністэрстве сельскай гаспадаркі БССР, у навукова-даследчым інстытуце, потым вярнуўся ў родны інстытут і ўжо 15 гадоў з'яўляецца дэканам факультэта.

У час шматлікіх камандзіровак у калгасы і саўгасы рэспублікі асабіста мне давялося пачуць (і не аднойчы!) ад былых выпускнікоў інстытута аб высокіх прафесіянальных якасцях Мікалая Іванавіча, яго чалавечай добразычлівасці, уменні выслухаць і зразумець студэнта.

На здымку: М. І. Сёмкін са студэнтамі V курса Віктарам **Лукашэнем,** Аляксандрам **Станкевічам,** Анатолем **Храбрым.**

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

Пастанова Бюро Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі

ПАЗІЦЫЯ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КАМПАРТЫІ БЕЛАРУСІ ПА ПЫТАННЮ НАЗВЫ БУДУЧАЙ САЮЗНАЙ ФЕДЭРАЦЫІ

Як вядома, чацвёрты з'езд народных дэпутатаў СССР разгледзеў пытанне «Аб назве Савецкай дзяржавы» і большасцю галасоў (шляхам пайменнага галасавання) прыняў рашэнне захаваць цяперашнюю назву СССР — Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. З'езд выказаўся за цэласнасць краіны і яе ранейшую назву, падкрэсліўшы, што яны абумоўлены гістарычнай супольнасцю савецкіх народаў, існуючымі паміж імі сувязямі.

Па рашэнню з'езда народных дэпутатаў СССР гэта пытанне выносілася на ўсенароднае галасаванне (рэферэндум). Пастановай Вярхоўнага Савета СССР у бюлетэнь для тайнага галасавання была ўключана наступная яго фармулёўка: «Ці лічыце вы неабходным захаванне Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік як абноўленай федэрацыі раўнапраўных суверэнных рэспублік, у якой будуць у поўнай меры гарантавацца правы і свабоды чалавека любой нацыянальнасці». Вынікі рэферэндуму вядомы: 76,4 працэнта, або абсалютная большасць грамадзян краіны, якія прынялі ўдзел у рэферэндуме, выказалася ў падтрымку цэласнасці і будучага развіцця Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Сваю цвёрдую волю выказалі і больш як 5 млн. грамадзян Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі: 82,7 працэнта прыняўшых удзел у рэферэндуме прагаласавала за захаванне Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

У сувязі з гэтым выклікае здзіўленне пазіцыя падрыхтоўчага камітэта па завяршэнню работы над праектам новага Саюзнага дагавора, які прапанаваў новую назву будучай федэрацыі — Саюз Савецкіх Суверэнных Рэспублік, апусціўшы слова «сацыялістычных». У якасці доваду прыводзіцца дзіўны аргумент: гэта слова з'яўляецца нібыта «ідэалагічным сімвалам» і няма нічога падобнага ў назвах іншых краін свету.

Падрыхтоўчы камітэт фактычна праігнараваў рашэнне з'езда народных дэпутатаў СССР як вышэйшага органа дзяржаўнай улады краіны, вынікі ўсенароднага рэферэндуму, а значыць — волю савецкіх людзей.

Гэты факт выклікаў шматлікія водгукі ў партыйныя, савецкія органы рэспублікі, у якіх камуністы, большасць працоўных Беларусі выказваюць сваё гнеўнае абурэнне і рашучы пратэст.

Выходзячы з таго, што пытанне аб назве дзяржавы мае прынцыповае значэнне і ніхто акрамя самога народа не мае права ўзяць на сябе гістарычную адказнасць за будучыню развіцця Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік, выказваючы сваю нязгоду з пазіцыяй падрыхтоўчага камітэта па завяршэнню работы над праектам новага Саюзнага дагавора і падтрымліваючы шматлікія патрабаванні камуністаў, працоўных рэспублікі рашуча адхіліць усякія спробы дзейнічаць наперакор волі народа, Бюро ЦК Кампартыі Беларусі **пастанаўляе:**

1. Звярнуцца да Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Прэзідэнта СССР М. С. Гарбачова з прапановай прыняць усе неабходныя меры да таго, каб у адпаведнасці з волевыяўленнем народаў нашай многанацыянальнай Айчыны захаваць яе назву — Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік, у якой спалучаюцца каштоўнасці гістарычнага мінулага, вызначаецца будучыня грамадска-палітычнай будовы нашай дзяржавы.

2. Бюро ЦК Кампартыі Беларусі звяртаецца да Палітбюро ЦК КПСС з заклікам актывізаваць дзеянні ў падтрымку выражанай на рэферэндуме СССР волі савецкага народа, які выступае за абноўленую саюзную федэрацыю пад назвай Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Сродкамі арганізатарскай, ідэалагічнай, прапагандысцкай работы, партыйнага друку ўзняць камуністаў на абарону сацыялістычнага выбару нашага народа, даць рашучы адпор спробам асобных палітычных груповак і іх лідэраў змяніць палітычны курс развіцця нашай дзяржавы.

3. Прасіць рэдкалегію газеты «Праўда» давесці да ведама чытачоў змест гэтай пастановы.

12 чэрвеня 1991 года.

Пастанова Вярхоўнага Савета Беларускай ССР

Аб выбранні т. ЯРМОЛЕНКАВА Ф. Ф. членам Мінскага абласнога суда і т. БАСАВА М. П. членам Мінскага гарадскога суда

Вярхоўны Савет Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі **пастанаўляе:**

Выбраць:

Ярмоленкава Фёдара Фёдаравіча — членам Мінскага абласнога суда.

Басава Міхаіла Пятровіча — членам Мінскага гарадскога суда.

Старшыня Вярхоўнага Савета Беларускай ССР М. ДЗЕМЯНЦЕЙ.

7 чэрвеня 1991 года.
г. Мінск.

СТАЧКОМЫ ПАВІННЫ ЛІЧЫЦЦА З ЗАКОНАМ

Разгледзеўшы зачытанае на сесіі Вярхоўнага Савета БССР адкрытае пісьмо рэспубліканскага стачачнага камітэта ў мой адрас, павінен заявіць народным дэпутатам, што я расцэньваю яго як яшчэ адно парушэнне дзеючых законаў з боку кіраўнікоў стачкомаў, у прыватнасці, сустаршыні Мінскага гарадскога стачачнага камітэта народнага дэпутата БССР С. А. Антончыка. У зачытаным ім пісьме змяшчаецца непрыкрытая спроба аказаць націск на органы пракуратуры і прымусіць нас спыніць законную дзейнасць. Такія паводзіны народнага дэпутата, які ў сілу Закона БССР ад 13 лютага 1991 г. «Аб статусе народнага дэпутата Беларускай ССР» павінен пры выкананні сваіх паўнамоцтваў кіравацца законам, проста недапушчальныя.

Ацэньваючы дзейнасць утвораных на прадпрыемствах рэспублікі стачачных камітэтаў, магу сказаць, што цяпер з фарміраванняў працоўных калектываў яны, па сутнасці, ператварыліся ў органы, якія ўзначалілі масавы грамадскі рух. У такой сітуацыі ў нас ёсць усе падставы патрабаваць ад стачкомаў адпаведнасці іх дзейнасці Закону СССР ад 9 кастрычніка 1990 г. «Аб грамадскіх аб'яднаннях». Распаўсюджанне на дзейнасць стачачных камітэтаў палажэнняў названага закона ні ў якім выпадку не з'яўляецца парушэннем канвенцый Міжнароднай арганізацыі працы, як гэта спрабуюць паказаць аўтары адкрытага пісьма. У даным выпадку размова ідзе не аб забароне або абмежаванні стваральных, а аб патрабаванні да стачкомаў дзейнічаць у рамках існуючых законапалажэнняў.

На жаль, прыходзіцца канстатаваць, што кіраўнікі стачачнага руху лічыцца з дзеючым заканадаўствам не жадаюць. Калі ў пачатку красавіка гэтага года мітынгі прайшлі стыхійна, на хвалі справядлівага абурэння працоўных ростам цэн, то ў далейшым стачкомамі ўжо ажыццяўляліся дакладна арганізаваныя, загадзя спланаваныя палітычныя акцыі. Таму мы не прымянялі і не будзем прымяняць мер уздзеяння да ўдзельнікаў забастовачных акцый пачатку красавіка, хоць фармальна закон і быў парушаны. Але ў адносінах да ўсіх наступных дзеянняў ёсць поўныя падставы гаварыць аб наўмысным ігнараванні стачкомамі дзеючых законаў. У сувязі з гэтым 29 красавіка Мінскаму гарадскому стачачнаму камітэту ў адпаведнасці з арт. 21 Закона СССР ад 9 кастрычніка 1990 г. «Аб грамадскіх аб'яднаннях» і было зроблена афіцыяльнае пісьмовае папярэджанне. Кіраўнікі гарадскога стачкома спрабуюць сёння паказаць справу такім чынам, што папярэджанне зроблена ў сувязі з нерэгістрацыяй стачкома, і трактуюць яго як умяшанне пракуратуры ў іх дзейнасць. Але ж гэта далёка не так. У тэксце папярэджання недвухсэнсава ўказваецца на дапускаемыя стачкомам парушэнні закона і ставіцца патрабаванне аб спыненні процізаконнай дзейнасці.

Пракуратура не забараняла і не можа забараняць якому-небудзь грамадскаму руху палітычных пытанняў, але мы маем права і абавязаны запатрабаваць дзейнічаць у рамках існуючых законаў. Адно з асноўных патрабаванняў, якое мы прад'яўляем кіраўнікам стачачнага руху, заключаецца ў спыненні ўмяшання ў дзейнасць органаў дзяржаўнай улады, што прама забаронена арт. 5 Закона СССР ад 9 кастрычніка 1990 г. «Аб грамадскіх аб'яднаннях» і арт. 9 Закона БССР ад 27 лютага 1991 г. «Аб асноўных прынцыпах народаўладдзя ў Беларускай ССР».

Мы не аспрэчваем права ўдзельнікаў стачачнага руху выказваць свае прапановы і заўвагі па рабоце Вярхоўнага Савета БССР, урада рэспублікі, праваахоўных і іншых органаў, але калі гэтыя прапановы сілай навязваюцца органам дзяржаўнай улады, інакш як беззаконнасцю гэта назваць нельга. І мы маем права запатрабаваць спынення гэтых проціпраўных дзеянняў, тым больш што 20 мая г. г. Вярхоўны Савет СССР унёс змяненні ў Закон СССР ад 9 кастрычніка 1989 г. «Аб парадку вырашэння калектыўных працоўных спрэчак (канфліктаў)», і палітычныя забастоўкі, як форма націску на органы ўлады, прызнаны незаконнымі.

Па дапушчаных фактах парушэнняў дзеючага заканадаўства органамі пракуратуры ўзбуджаны крымінальныя справы. Але зроблена гэта не для праследавання ўдзельнікаў стачачнага руху, як сёй-той спрабуе паказаць, а з мэтай спынення такіх парушэнняў закона ў далейшым. Нас ніхто не можа папракнуць у тым, што проціпраўныя дзеянні, не выкарыстоўваючы сілу Крымінальнага закона. Меры пераканання намі выкарыстоўваліся практычна пастаянна на працягу ўсяго красавіка. І толькі тады, калі мы пераканаліся, што ўгаворы не дзейнічаюць, былі ўзбуджаны крымінальныя справы.

Што датычыць сцвярджэння народнага дэпутата БССР С. А. Антончыка аб тым, што органы пракуратуры дзейнічалі ў інтарэсах Кампартыі Беларусі, абараняючы партыйныя камітэты на прадпрыемствах, то гэта сапраўды так. Чаму пракуратура павінна стаяць у баку, калі парушаюцца законныя правы партыйных арганізацый, гарантаваныя ім Канстытуцыяй СССР і Канстытуцыяй Беларускай ССР? І гэтак мы будзем дзейнічаць у інтарэсах любой палітычнай партыі або грамадскага руху, калі іх правы і законныя інтарэсы будуць ушчамляцца.

Поўнасцю згодзен са сцвярджэннем аўтараў адкрытага пісьма аб тым, што праваахоўныя органы, у тым ліку і пракуратура, зрабілі далёка не ўсё магчымае ў барацьбе са злачыннасцю і парушэннямі законнасці. Але гэта не можа служыць апраўданнем незаконных дзеянняў кіраўнікоў стачачнага руху. Калі б яны дзейнічалі ў рамках законаў, нам не прыйшлося б адцягваць нашых супрацоўнікаў на работу з імі і мы сапраўды маглі б выкарыстаць свае сілы з большай карысцю для ўмацавання правапарадку.

Г. ТАРНАЎСКІ,
пракурор Беларускай ССР.

САЮЗ НЕПАРУШНЫ?..

На сесіі Вярхоўнага Савета БССР

Аб Саюзным дагаворы сказана і напісана ўжо больш чым дастаткова. І гэта, вядома ж, не выпадкова. Наша дзяржава, зайшоўшы ў небяспечны тупік, патрабуе рэфарміравання сваіх структур. Прычым — рэфарміравання неадкладнага, але ж, абавязкова абдуманага, узважанага, аб'ектыўнага. На жаль, пакуль рыхтуюцца і абмяркоўваюцца праекты, дапаўненні і змяненні ў Саюзны дагавор, усё больш і больш разбураюцца сувязі саюзных рэспублік, пагаршаюцца ўзаемаадносіны паміж імі, дысцыпліна ў краіне наогул... Як вынік, горшым становіцца і наша жыццё.

Да абмеркавання праекта Саюзнага дагавора прыступіў, нарэшце, і беларускі парламент.

Намеснік Старшыні Вярхоўнага Савета БССР Васіль Шаладонаў расказаў народным дэпутатам рэспублікі аб працэсе распрацоўкі і дапрацоўкі праекта дакумента. Ён, у прыватнасці, падкрэсліў, што камісія беларускага парламента на чале з Мікалаем Дземянцеем надзвычай актыўна папрацавала ў міжрэспубліканскай групе па дапрацоўцы праекта Саюзнага дагавора. («Звязда» ў нумары за 2 красавіка падрабязна расказвала аб гэтым). Тады, дарэчы, па прапанове беларускай дэлегацыі ў праект быў унесены 25-ы артыкул, у якім фіксаваліся працэдуры, механізм і тэрміны рэалізацыі артыкулаў дагавора, інакш кажучы, ён забяспечваў поўнае і раўнапраўнае ажыццяўленне яго, забеспячэнне сапраўднага суверэнітэту кожнай рэспублікі. Зазначу тут ад сябе: у праекце, які прапанаваны нашым дэпутатам на абмеркаванне, гэты пункт... сфармуляваны інакш.

В. Шаладонаў выказаў і шэраг асабістых думак. Ён лічыць, што Саюз нам сёння вельмі патрэбен, аднак у кожнага наконт гэтага ёсць сваё асабістае бачанне яго. Добраахвотнасць уваходжання і выхаду з Саюза, прызнанне дэкларацый саюзных рэспублік аб суверэнітэце, права кожнага суб'екта на самавызначэнне, тэрытарыяльная цэласнасць і самакіраванне, прызнанне і замацаванне правоў чалавека, спалучэнне агульначалавечых і нацыянальных каштоўнасцей, раўнапраўе, забеспячэнне нацыянальнай бяспекі—гэтыя і некаторыя іншыя канцэпцыі павінны ляжаць у аснове новага Саюзнага дагавора.

Паміж рэспублікамі, сказаў Васіль Шаладонаў, пастаянна ідуць кансультацыі. Робіцца ўсё, каб інтарэсы ніводнага суб'екта не былі ўшчэмлены. Галоўнае, зрабіць усё, каб у рэспублік былі агульныя канчатковыя мэты.

Звыш сарака народных дэпутатаў БССР прынялі ўдзел у абмеркаванні пытання. У зале пасяджэнняў Вярхоўнага Савета БССР гучалі апладысменты і воклічы незадавальнення—раўнадушных да нашай будучыні і на гэты раз не было.

Рыгор Вячэрскі зазначыў: у праекце Дагавора прасочваецца яўная тэндэнцыя да прыцяснення правоў саюзных рэспублік. Саюзны дагавор павінен складацца з трох роўных частак: эканамічнага, палітычнага і ваеннага дагавораў. А падпісанне яго павінна суправаджацца выбарамі новага прэзідэнта краіны і фарміраваннем новага кабінета міністраў, паколькі цяперашнія кіраўнікі спадзяванні людзей не апраўдалі.

З ім не пагадзіўся народны дэпутат Міхаіл Мачуленка. Прапанаваўшы прыняць праект за аснову, ён сказаў: даручыць М. Дземянцею падпісаць ад імя рэспублікі Саюзны дагавор.

Старшыня адной з камісій Вярхоўнага Савета Пётр Садоўскі выступаў не ад імя даверанага яму фарміравання, а ад сябе асабіста. На яго думку, назвы дагавора і дзяржавы павінны адрозніваюцца. Прыняць дагавор у першым чытанні нельга...

Яўген Глушкевіч сказаў: здаровы сэнс і толькі ён павінен кіраваць сёння намі. Гэта—лёсаносны закон нашага жыцця. Шмат у ім супярэчнасцей, розначытанняў. Няма, у прыватнасці, механізму выхаду з Саюза. Недакладна сфармулявана грамадзянства ў краіне. Ён прапанаваў да падпісання Саюзнага дагавора напоўніць зместам Дэкларацыю аб суверэнітэце рэспублікі.

Барыс Гетц прапанаваў захаваць назву Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Замена назвы—адыход ад сацыялізму і спаўзанне да капіталізму. Падпісанне Дагавора, на яго думку, дазволіць ліквідаваць «вайну законаў», спыніць разгул беззаконня ў краіне, анархію і насілле.

(Заканчэнне на 3-й стар.).

ЧАС ПАДПІСАННЯ У ДРУК: ПА ГРАФІКУ 21.05, НУМАР ПАДПІСАНЫ У 21.05.

Імя дзяржаўнага, партыйнага і палітычнага дзеяча А. Н. Аксёнава ў сярэдзіне 80-х гадоў неяк непрыкметна знікла з афіцыяльных паведамленняў. І толькі з павевамі перабудовачных вятроў яно нечакана прамільгнула ў цэнтральным друку. Ва Указе Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР паведамлялася аб назначэнні Аксёнава Старшынёй Дзяржтэлерадыё СССР.

Яго асобе сяды-тады ўдзялялі ўвагу журналісты: хто крытыкаваў, абураўся, а хто па-сапраўднаму ацэньваў дзелавыя якасці Старшыні камітэта. Але праз некалькі гадоў, зноў нечакана, — Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб яго выхадзе на пенсію.

Цікавасць да гэтага чалавека зразумелая. Ён — адзін з кіраўнікоў ЦК камсамола, МУС рэспублікі, Кампартыі Беларусі, Старшыня ўрада, пасол, міністр СССР. Цяпер — персанальны пенсіянер саюзнага значэння. За гэтымі скупымі радкамі працоўнай біяграфіі майго субяседніка хаваецца багатае, складанае, насычанае значнымі падзеямі, няпростае жыццё.

...Асабліва ўрэзаўся ў яго памяць 1941 год. Вясна. Квецень садоў. Уся прырода ў зялёным убранні. Семнаццацігадовы юнак заканчвае Гомельскае педагагічнае вучылішча. Мары аб будучыні, жаданне здзейсніць штосьці незвычайнае... Але ўсё перарвала вайна. І ён цвёрда вырашае пайсці на фронт...

А. Н. АКСЁНАЎ:

„Мне не сорамна глядзець людзям у вочы"

— Хоць мае равеснікі па ўзросту яшчэ не прызываліся ў армію,— расказвае Аляксандр Нікіфаравіч,— але мы, дзесяткі два хлопцаў з Гомельшчыны, па чыгуначных шпалах накіраваліся на Навазыбкаў. Дабраліся да Арла, знайшлі ваенкамат, адтуль нас накіравалі ў Тулу. Там, у тульскіх лясах, пачалася служба ў Чырвонай Арміі. Але праз два тыдні нас, малалеткаў (так нас называлі вайскоўцы), сабралі і адправілі эшалонам у Арэнбург. У горадзе апынуўся босы, без адзення, з тытулам эвакуіраванага з франтавой паласы. Нейкі час працаваў у калгасе, у трактарнай брыгадзе ўчотчыкам — я ж настаўнік па адукацыі. Хутка прызвалі ў армію і накіравалі ў ваеннае вучылішча, адкуль трапіў на Сталінградскі фронт. Цяжка паранілі ў абедзве нагі. Залячыў раны. Дэмабілізавалі ў 1943 годзе як інваліда вайны. Зноў вярнуўся ў Арэнбургскую вобласць, дзе быў прызначаны загадчыкам пачатковай школы. Праз год выбралі першым сакратаром райкома камсамола.

Партыйныя і камсамольскія органы накіроўвалі камуністаў і камсамольцаў на вызваленую ад ворага тэрыторыю. Так я трапіў у Мінск, інструктарам ЦК ЛКСМБ. Тут сустрэўся з М. В. Зімяніным, першым сакратаром. Па яго прапанове ў Баранавічах узначаліў гарадскі камітэт камсамола. Потым — сакратар абкома камсамола па ваенна-фізкультурнай рабоце, пазней — па кадрах і арганізацыйных пытаннях. У 1950 годзе выбралі першым сакратаром Гродзенскага абкома камсамола...

— Калі ўважліва прааналізаваць старонкі біяграфіі П. М. Машэрава і вашай, Аляксандр Нікіфаравіч, то менавіта з гэтага моманту яны перакрыжаваліся. Відаць, добра ведаючы вас, Пётр Міронавіч сачыў за вашым ростам і ўсяляк «пасоўваў» па службовай лесвіцы, як правіла, на тыя пасады, якія пакідаў сам?

— Так, Машэраў уважліва сачыў за маёй працай. У красавіку 1953 года мяне выбралі сакратаром ЦК камсамола па кадрах, потым — другім сакратаром. А калі ў першай палове 1954 года Пётр перайшоў на партыйную работу, я ўзначаліў ЦК камсамола. Некалькі гадоў прапрацаваў сакратаром ЦК ВЛКСМ.

— З цягам часу ўсім па-іншаму ўспрымаецца мінулае. Не выключэнне і ваш камсамольскі перыяд. З пазіцый сённяшняга дня шмат бачных памылак. Можа, у чымсьці дакараеце сябе за тое, што многа працавалі ў камсамоле (і не толькі) не так, пад фанатычныя лозунгі, з фальшывымі рапартамі?

— Зразумела, усе мы дзеці свайго часу, усе мы праходзілі школу выхавання, навучання ў камсамоле, несці на сабе пэўныя адбіткі таго перыяду. Напэўна, было шмат фармалізму, нямала казёншчыны, часта абюракрачвалі жывую работу. Праўда, і тады з гэтым змагаліся, крытыкавалі. Але важна тое, што маладое пакаленне выхоўвалася ў духу адданасці Бацькаўшчыне, Радзіме, у духу падзвіжніцтва, працалюбства. Канешне, было і ў той час у камсамоле нямала прыстасаванцаў, кар'ерыстаў, хітраватых маладых дзялкоў. І ўсё ж мільёны маладых людзей краіны, якія прайшлі школу камсамола, пераканаўча прадэманстравалі свае лепшыя якасці. Не без дапамогі камсамола будаваліся заводы, электрастанцыі, новыя гарады, асвойваліся цалінныя землі, штурмаваўся космас. Усё гэта — этапы працоўнага подзвігу, а за імі — лёс маладога пакалення, справы камсамола. І як бы там ні было — гэта наша гісторыя.

— Нечакана з пасады сакратара ЦК ВЛКСМ вас накіравалі намеснікам старшыні Камітэта дзяржбяспекі пры СМ БССР, а праз год, у 1960 годзе прызначылі міністрам унутраных спраў рэспублікі. Не зусім зразумелыя такія кадравыя перамяшчэнні. Аднаго жадання і згоды ў ЦК — «даручэнне партыі выканаю і апраўдаю»,— думаецца, усё ж мала...

— Сёння складана тлумачыць кадравую палітыку тых часоў, палітыку, якую дыктавалі часам не калегіяльныя органы, а асобныя лідэры. Вось і ў даным выпадку... Відаць, памятаеце, як па прапанове М. С. Хрушчова, Першага сакратара ЦК ВКП(б), на рад адказных пасад у краіне былі накіраваны камсамольскія кадры. За кошт іх «умацоўваліся» і органы дзяржбяспекі. У ліку іншых мяне накіравалі ў распараджэнне ЦК КПБ для выкарыстання ў сістэме КДБ. Амаль праз год К. Т. Мазураў, першы сакратар ЦК КПБ, прапанаваў мне пасаду міністра ўнутраных спраў. Прапрацаваў на ёй амаль шэсць гадоў. Што датычыць маёй кампетэнтнасці на гэтых пасадах — меркаваць не мне, а тым, хто працаваў са мной.

Чым растлумачыць такія нечаканыя кадравыя перамяшчэнні? Відаць, верылі ў мае здольнасці, сумленнасць, бязмежную адданасць справе і партыі. А гэтыя ўчасткі работы былі вельмі складаныя.

У снежні 1965 года мяне накіравалі першым сакратаром Віцебскага абкома партыі — па ініцыятыве П. М. Машэрава, першага сакратара ЦК КПБ. Праз шэсць гадоў выбралі другім сакратаром ЦК Кампартыі Беларусі.

— Зноў перасякліся вашы шляхі з Пятром Міронавічам. Вы, як другі чалавек у Кампартыі Беларусі, ажыццяўлялі кадравую палітыку і, бадай, валодалі самай змястоўнай інфармацыяй. Як працавалася вам побач з першым сакратаром ЦК?

— З Машэравым працаваць было вельмі цікава і цяжка, але ні ў якім разе — не дрэнна. Гэта быў надзвычай дужы і мужны чалавек. Ён умеў самаахвярна працаваць сам, валодаў выключнымі здольнасцямі, ва ўсім быў максімалістам. У ЦК КПБ ствралася абстаноўка напружанай творчай работы. Гэтым тады і адрозніваліся Кампартыя Беларусі, стыль работы ЦК і самога Машэрава.

— Але ж, наколькі мне вядома, у апошнія гады жыцця Машэрава працаваць з ім было нялёгка. Пётр Міронавіч не любіў, калі яму пярэчылі, часта праяўляў валюнтарызм. Ці маюць рацыю некаторыя, сцвярджаючы: Брэжнеў меў неабмежаваную ўладу ў краіне, а Машэраў — у рэспубліцы? Ці не адбівалася гэта на вашай рабоце, не прымушала пастаянна быць у цяні, не паралізавала свабоду дзеянняў, ініцыятыву? А, можа, памыляюся?..

— Тэма гутаркі няпростая, патрабуе вялікай тактоўнасці. Працуючы разам з Пятром Міронавічам і пад яго кіраўніцтвам амаль 25 гадоў, я прайшоў добрую школу. Машэраў быў буйной фігурай, выдатным мысліцелем, чалавекам з філасофскім складам розуму, вельмі моцным аналітыкам, неверагодным псіхолагам — па адукацыі ён педагог, матэматык. Відаць, гэта дапамагала яму ў жыцці і рабоце. Добра было тое, што ён ніколі не помсціў. Іначай пры такой неабмежаванай уладзе з ім было б цяжка працаваць.

Ці Машэраў валюнтарыст? Я так не думаю. Ён, безумоўна, быў асобай моцнай, добра ведаў сваю сілу, адчуваў, што карыстаецца даверам людзей, і часта апіраўся на сваю неабмежаваную ўладу ў кадравых, арганізацыйных, палітычных, гаспадарчых «камбінацыях». Але ніколі не злоўжываў гэтым у паводзінах, учынках.

Валюнтарыст — гэта чалавек, які ўсё пад сябе карабаціць, гне, імкнецца штосьці перарабіць так, як яму аднаму здаецца правільным. Машэраў не ішоў гэтай дарогай.

— Мы памятаем, як Мазураў быў у апале ў Хрушчова, выступаў супраць раздзялення абкомаў на прамысловыя і сельскія, пярэчыў указанням, дзе і што сеяць і г. д. А як жа Машэраў? Неяк была прынята ў Беларусі пастанова аб бясплатным праездзе ветэранаў вайны ў грамадскім транспарце. Тут жа прыйшла з Масквы каманда — адмяніць... І ўсё вярнулася на ранейшыя месцы. Выходзіць — адступалі перад «цэнтрам», былі бяссільнымі?

— Так, часам наша ініцыятыва бокам выходзіла. Апраўданняў тут няма, панавала жорсткая падпарадкаванасць цэнтру. Зразумела, усе буйныя пытанні ўзгадняліся ў Маскве. Ну вось, напрыклад, узнікла вялікая патрэба пабудаваць у Мінску метрапалітэн. Канешне, вырашыць гэту праблему сама рэспубліка не магла, патрэбны былі вялікія капукладанні, рэсурсы — метал, цэмент, арматура, вагоны, рэйкі і г. д. А ўсё гэта звязана з народнагаспадарчым планам краіны. І ўсё ж сумесна з ЦК КПСС і Саўмінам СССР мы вырашылі гэту праблему. Шмат і мне давялося займацца гэтымі пытаннямі, ужо як Старшыні Савета Міністраў БССР. Урэшце, са значным апярэджаннем устаноўленых тэрмінаў і ў параўнанні з іншымі гарадамі ўвялі ў строй свой метрапалітэн, бо ў яго будаўніцтва ўклалі значныя грашовыя і матэрыяльныя сродкі рэспублікі.

А вазьміце развіццё хіміі. Безумоўна, яно вырашалася больш цэнтрам, бо, памятаеце, праблема хімізацыі народнай гаспадаркі вызначалася як стратэгічная. У рэспубліку прыязджалі камісіі, высвятлялі магчымасці. Пасля адпаведных увязак і ўзгадненняў там і прымаліся канчатковыя рашэнні.

— Думаю, пагодзіцеся са мной, што многія такія рашэнні былі памылковымі. Будаўнічая гігантаманія, хімізацыя цяпер даюць аб сабе знаць экалагічнымі бедствамі ў многіх рэгіёнах. Можна пачуць думку: нядобрую спадчыну нам пакінула старэйшае пакаленне...

— Гэта не зусім справядліва. Узяць, напрыклад, праблему меліярацыі зямель. Можна іх меліярыраваць, забяспечыць пасеў траў, можна выкарыстаць сартавое насенне, унесці мінеральныя ўгнаенні, а ўраджаю не будзе. Таму што кіслотнасць глебы высокая, яна ўсё з'есць, загубіць ураджай. Дзе выйсце? У вапнаванні глебы. Мы вымушаны былі пабудаваць такі завод з вытворчасцю 5 мільёнаў тон пылавіднай мукі. Карацей кажучы, будавалі тое, што было ў інтарэсах рэспублікі.

Праўда, бывала, рабілі без глыбокай прапрацоўкі, нярэдка ішлі на павадку цэнтра. Але каб кімсьці прымалася валюнтарысцкае рашэнне — я такога не прыпомню. На шчасце, кадры ў асноўным былі на месцы.

— Мушу не зусім згадзіцца з вамі. Многія аграрнікі памятаюць «галоўнага» агранома рэспублікі — сакратара ЦК КПБ па сельскай гаспадарцы Шавялуху. Не буду пералічваць выдаткі яго палітыкі гаспадарання на зямлі... Вылучалі таварыша на пасаду не без вашай, другога сакратара ЦК, згоды з Машэравым...

— Я, як другі сакратар ЦК, хоць і адказваў за кадравы падбор, але ніякіх адносін да яго вылучэння не маю, яго не ведаў. Віктара Сцяпанавіча рэкамендавалі супрацоўнікі ЦК КПСС. У той час ён быў ужо доктарам навук, прафесарам, загадваў кафедрай Магілёўскай сельгасакадэміі, па спецыялізацыі — селекцыянер. Крыху раней працаваў загадчыкам аддзела абкома партыі ў РСФСР, «схапіўся» з Хрушчовым, выступіў супраць яго палітыкі ліквідацыі травасеяння і г. д. Быў вызвалены з работы, атрымаў інфаркт. Карацей кажучы, да вылучэння на высокую партыйную пасаду ў рэспубліцы аб ім склалася ўражанне як аб барацьбіту, рамантычнай фігуры, што глыбока разумела сельскую гаспадарку. Натуральна, Бюро ЦК і я, другі сакратар, пранікліся даверам да прапановы аб яго прызначэнні. Тым больш, што ўжо раней на кандыдатуры Шавялухі спыніўся і Машэраў. Увогуле Шавялуха працаваў старанна.

Кадравыя памылкі былі. Ухіляцца ад размовы на гэту тэму не хацелася б. Але, думаецца, для гэтага яшчэ прыйдзе час, каб разборліва, з усёй адказнасцю расставіць кропкі...

— Так, час патрабуе зрабіць гэта. Узяць, напрыклад, расстаноўку на адказныя пасады па «партызанскаму прынцыпу». Многія ж з гераічных таварышаў не мелі патрэбнай адукацыі, праходзілі тэрміновы «лікбез» у партыйных школах. Але гэта не перашкаджала ім доўгія часы, нават калі рэспубліка падрыхтавала кампетэнтныя кадры, трымацца да апошняга за высокае, «утульнае» месца...

— Я асабіста не маю дачынення да кадравай палітыкі таго часу. Але лічу, што было б вялікай памылкай сёння класці крыж на ўсе «партызанскія» кадры. Зрабілі яны многа карыснага, асабліва пасля вайны. І за гэта ім вялікі дзякуй. Амаль усе сакратары абкомаў і райкомаў, старшыні абл- і райвыканкомаў былі падпольшчыкамі. Тое, што так рабілася ў пасляваенныя гады, апраўдвала сябе, бо гэта былі правераныя ў цяжкіх выпрабаваннях кадры. А вось затрымка многіх з іх на высокіх пасадах на дзесяткі гадоў, заціск маладых, адукаваных людзей, якія б паскорылі развіццё рэспублікі, згодзен з вамі — гэта ненармальна, выклікае цяпер толькі жаль і спачуванне.

— Наколькі па-дзелавому праходзілі пасяджэнні Бюро ЦК КПБ? Пытанне не проста дзеля цікаўнасці: вам, як другому сакратару, у адсутнасць Машэрава таксама прыходзілася на іх старшынстваваць, прымаць рашэнні...

— Пасяджэнне Бюро ЦК заўжды было сур'ёзнай падзеяй. Тыя людзі, якія рыхтавалі яго, тыя, каго сюды выклікалі, адчувалі вялікую адказнасць. Пасяджэнні праводзіліся заўжды два разы ў месяц па пятніцах, у 10 гадзін раніцы.

Гэта быў моцны мазгавы цэнтр. На Бюро ЦК ішла вельмі напружаная грунтоўная прапрацоўка і абмеркаванне разнастайных пытанняў, па некалькі гадзін. Сюды нельга было ісці непадрыхтаваным. Дэмагогаў і «лалашнікаў» ніхто не цярпеў, была вельмі высокая патрабавальнасць. Гэта для ўсіх была добрая трэніроўка мозга. Многім на гэтых пасяджэннях добра-такі даставалася. Калі справа ішла аб вялікіх недахопах, Машэраў вельмі злаваўся, часам зрываўся. Але, як я ўжо казаў, ён ніколі не помсціў, яму даравалі гэтыя зрывы. Яго занадта працяглыя, хоць і глыбокія выступленні, часам надакучвалі, але ён ніколі не гаварыў глупства. Былі нават сур'ёзнейшыя схваткі і на людзях. На сабе таксама выпрабаваў машэраўскі характар.

Неяк ён наведаўся ў Віцебск, я ўзначальваў тады абком партыі. Па аднаму з пытанняў мы не зразумелі адзін аднаго, моцна пасварыліся. Машэраў нават накрычаў на мяне і пакрыўдзіў. Разышліся начаваць. А назаўтра трэба было з ім ехаць у адзін з раёнаў, размаўляць. Заходжу ранкам да яго ў гасцініцу, а ён паднімаецца насустрач, працягвае мне руку і гаворыць: «Ты мне прабач, ты меў рацыю, калі ўгаворваў мяне». А я ў адказ: «Як вы так можаце размаўляць? Я ж чалавек, першы сакратар. Добра, што я стрымаўся». Разумееце, кіпела на душы, і вось ён так сустрэў. Усё як рукой зняло. Чаго ўжо тут злавацца? Потым ён сказаў, што ўсю ноч не спаў, перажываў за інцыдэнт.

Бывалі сітуацыі, калі і на Бюро ЦК разыходзіліся з ім па некаторых пытаннях. Вы пісалі пра трагедыю на Мінскім заводзе футляраў у 1972 годзе. Пасля расследавання ўрадавай камісіяй прычын выбуху ў цэху Пётр Міронавіч на Бюро ЦК КПБ настойваў на зняцці з пасады першага сакратара Мінскага гаркома партыі. Уважліва выслухаўшы яго, я запярэчыў: расследаванне не закончана, у нас паўтарамільённы прамысловы горад, шмат прадпрыемстваў. І калі за кожнае няшчаснае здарэнне будзем здымаць першага сакратара, ды яшчэ без разбору, будзе кепска. Так нельга. У нас на гэта няма права. Мяне падтрымалі члены Бюро, згадзіўся і Машэраў.

— Прабачце мне, Аляксандр Нікіфаравіч, але ў час нашай гутаркі неяк у цяні застаецца Аксёнаў — другі сакратар ЦК КПБ. Вы больш гаворыце не аб сабе, а аб Машэраве, чалавеку, якога паважалі і з якім доўга працавалі. Неяк не раскрыты старонкі вашага жыцця ў пасляшэраўскі перыяд. Думаю, вельмі шкада, што лёс наканаваў папрацаваць вам у якасці Старшыні Савета Міністраў рэспублікі разам з Машэравым толькі няпоўных два гады, да яго трагічнай гібелі ў аўтамабільнай аварыі... А як складваўся далей ваш лёс на гэтай пасадзе? Ці былі вы падрыхтаваны да працы, асабліва ў галіне эканомікі, і наогул, у гаспадарчым плане?

— Прабачце, але хіба я зрабіў нейкае глупства ці не справіўся з пасадай Старшыні ўрада, тым самым падвёўшы партыю,— раз вы паставілі такія пытанні?

— Ды не, я не гэта меў на ўвазе. Проста палічыў, што, маючы педагагічную адукацыю, няпроста працаваць на такой адказнай пасадзе, тым больш, калі да кіраўніцтва ЦК КПБ прыйшоў чалавек, з якім у вас былі няпростыя адносіны. Я маю на ўвазе Ц. Я. Кісялёва.

— Прапрацаваў побач з Кісялёвым крыху больш двух гадоў. Мы зусім розныя людзі. Так, ён самабытны кіраўнік, ад прыроды здольны, таленавіты, вялікі гумарыст. Але яго стыль работы рэзка адрозніваўся ад машэраўскага.

Ціхан Якаўлевіч быў замкнутым і скрытным чалавекам, вельмі падазроным да людзей, часта ва ўсім і ўсіх сумняваўся, што яго «правядуць». У рабоце стала менш канкрэтнасці. Магчыма, раскрыцца і разварнуцца яму перашкодзіла хвароба і смерць. Таму судзіць строга яго не варта. У нас з ім былі канфлікты, сутыкненні. Мне здавалася, што ў чымсьці ён быў несправядлівы да мяне, увесь час шукаў, да чаго б прычапіцца. Хоць Кісялёва, яшчэ Старшыню ўрада рэспублікі, я, як другі сакратар ЦК, вельмі падтрымліваў і нярэдка заступаўся за яго перад Машэравым.

На жаль, нашы адносіны з ім, як першым сакратаром ЦК КПБ, не склаліся.

— У гутарцы адзін з высокіх кіраўнікоў выказаў думку: каб прыйсці да неабмежаванай улады, Машэраву спатрэбілася дзесяці сем гадоў, а Слюнькову — год. Апошні пярэчанняў не ўспрымаў, нягледзячы на ранг субяседніка. З яго прыходам у ЦК КПБ праз некалькі месяцаў вы пакінулі Беларусь. Ці не адбіліся тут асабістыя рахункі з Мікалаем Мікітавічам?

— Я ведаў Слюнькова як дырэктара Мінскага трактарнага завода, потым меў адносіны да яго вылучэння першым сакратаром Мінскага гаркома партыі. У той час сярод партыйных кадраў, кіруючых прамысловасцю, было вельмі мала спецыялістаў, выключэнне, відаць, — былы сакратар ЦК А. А. Смірноў. Яму не было ў той час дастойнай замены. У працоўнай жа біяграфіі Слюнькова былі пасады рабочага, майстра, старшыні прафкома, сакратара парткома, генеральнага дырэктара. Быў Героем Сацыялістычнай Працы, добра ведаў машынабудаванне. Вырашылі: няхай кіруе сталічнай партарганізацыяй і пройдзе тут добрую школу. А праз якіх два гады яго ўзялі на работу ў Дзяржплан СССР, першым намеснікам. У Маскве ён жыў на дачы побач з Кісялёвым. Зразумела, што яны абменьваліся інфармацыяй аб кіраўніках Беларусі...

— Мне расказвалі, што Масква рэкамендавала Слюнькова старшынёй Дзяржплана рэспублікі, вашым першым намеснікам. Гэта рашэнне вы, Старшыня ўрада, успрынялі без ахвоты... І пасля прыезду Мікалая Мікітавіча ў Мінск, вы пратрымалі яго ў сваёй прыёмнай значны час. Магчыма, яму запомніўся такі «далікатны» прыём?

— Гэта зусім не так. Людзі гавораць па-рознаму. Я ніколі не выпрабоўваў кадры такім вось чынам. Амаль з год я прасіў, каб Слюнькова, першага намесніка старшыні Дзяржплана СССР, адпусцілі з Масквы, каб ён узначаліў Дзяржплан рэспублікі. Аб гэтым я меў гутаркі ў ЦК КПСС і Савеце Міністраў СССР. Нарэшце атрымаў згоду ЦК КПСС. Ён пазваніў мне па «ВЧ»-сувязі, падзякаваў за давер. Дамовіліся аб сустрэчы ва ўрадзе рэспублікі. Аднак прыехаць у Мінск і ўзначаліць Дзяржплан ён не паспеў — памёр Кісялёў. Слюнькова накіравалі першым сакратаром ЦК КПБ. З ім я прапрацаваў некалькі месяцаў і, здавалася, дружна. Хоць ён не цярпеў ніякіх пярэчанняў і часта паўтараў: «Не вучыце мяне!» Але ў нашых адносінах я адчуваў з яго боку нейкую штучнасць. Увогуле, мяне і да гэтага часу не пакідае думка, што мой ад'езд з Беларусі не абышоўся без «ініцыятыў» Кісялёва і Слюнькова. Не выключана, што я і памыляюся.

Праз тры месяцы пасля таго, як Мікалай Мікітавіч узначаліў ЦК КПБ, мне прапанавалі паехаць паслом СССР у Польшчу. Сваёй згоды на гэта я не даваў. Першую гутарку са мной правёў Гарбачоў, сакратар ЦК КПСС. «Мы вельмі просім вас прыняць гэту прапанову і паехаць паслом у Польшчу»,— сказаў ён. А потым ужо пайшла размова аб месцы Польшчы сярод дзяржаў сацыялістычнай садружнасці, у Варшаўскім дагаворы, аб нашых адносінах і г. д. Увогуле, за чацвёра сутак я прайшоў 48 гутарак, без снеданняў, абедаў. Адбыліся размовы з Грамыкам, Усцінавым і іншымі міністрамі. Двойчы прыняў мяне Ю. У. Андропаў. На пяты дзень (18 жніўня 1983 года) я вылецеў у Польшчу.

— Але ж у вас не было вопыту дыпламатычнай работы.

— Дык я ж катэгарычна адмаўляўся, даказваў. Двойчы Андропаў «выстаўляў» чатыры «блокі» аргументаў «супраць». Словам, спыніліся на маёй кандыдатуры.

— Ці валодаеце замежнымі мовамі?

— Крыху ведаю польскую, бо раней жыў і працаваў у Баранавічах, Гродна. Меў адпаведную практыку зносін з людзьмі ў заходніх абласцях. Дапамог А. Міцкевіч сваімі «Панам Тадэвушам», «Свіцязянкай». У Варшаве знайшоў добрага педагога. Зрэшты, у пасольстве былі добрыя перакладчыкі. Дапамагала нямецкая мова, хоць ёю валодаў слабавата.

— У час работы паслом вам прыходзілася быць сувязным звяном паміж Масквой і Польшчай, уплываць на падпісанне тых ці іншых міжнародных дагавораў, прымаць удзел у розных пратакольных сустрэчах, сустракацца ў час візіту да палякаў з нашымі партыйнымі і дзяржаўнымі дзеячамі. Двойчы туды наведваўся Гарбачоў, які, як мне вядома, добра ведаў вас яшчэ па камсамолу. Магчыма, недакладная інфармацыя, але... У час апошняга візіту Міхаіла Сяргеевіча ў Польшчу ён паехаў начаваць не ў рэзідэнцыю, а ў дом пасла СССР. Вынік — нечаканае перамяшчэнне вас у Маскву, старшынёй Дзяржтэлерадыё СССР...

— Плёткі пра начлег М. С. Гарбачова ў доме пасла — няпраўда. Ён быў у пасольстве, выслухаў мой даклад, падрабязную інфармацыю. Што датычыць майго прызначэння ў Маскву... Мяне добра ведалі ў ЦК КПСС як партыйнага работніка. Я ж пятнаццаць гадоў прапрацаваў сакратаром абкома і ЦК партыі. За гэты час неаднаразова выступаў у Маскве на семінарах у Акадэміі грамадскіх навук і ў ВПШ з рознымі дакладамі і лекцыямі. У Вярхоўным Савеце СССР дзесяць гадоў быў старшынёй Камісіі па справах моладзі. Я. К. Лігачоў узначальваў аналагічную камісію ў Савеце Саюза, а я ў Савеце Нацыянальнасцей. Два скліканні праводзілі сумесныя пасяджэнні камісій, на якіх старшынствавалі то ён, то я.

Міхаіл Сяргеевіч мяне ведаў яшчэ як сакратара ЦК ВЛКСМ. Ён узначальваў Стаўрапольскую гарадскую камсамольскую арганізацыю. Даводзілася там бываць па справах.

— Калі шчыра, з чым тады звязаны перавод у Маскву?

— Відаць, трэба было ўмацоўваць ідэалагічны фронт у перыяд ажыццяўлення перабудовы. Вылучаліся новыя кадры. Палічылі, што і я падыду для гэтай работы. Спачатку адмаўляўся, тым больш, што мне ішоў 61-шы год — узрост немалады. Ніякага сэнсу пераязджаць у Маскву не было. Мне пазваніў Лігачоў, ён курыраваў кадры ў ЦК КПСС, і сказаў, каб я неадкладна прылятаў самалётам. Спаслаўся на тое, што Міхаіл Сяргеевіч просіць быць заўтра ў 10.00 у яго. Няпроста было паспець у сталіцу. Дабіраўся самалётам да Вільнюса, адтуль ноччу да Мінска, а затым — у Маскву. У прызначаны час быў у ЦК, у Гарбачова. У кабінеце прысутнічаў Ягор Кузьміч. Хутка маю кандыдатуру зацвердзілі на Палітбюро ЦК КПСС.

— Што і казаць, нечаканыя павароты лёсу... На новай пасадзе, відаць, таксама нялёгка працавалася. Сяды-тады ў паласу крытыкі траплялі і вы, Аляксандр Нікіфаравіч. Памятаецца, вам вельмі «дасталося» ад бюлетэня «Аргументы і факты» за тое, што заглядаючы ... Аксёнава два журналісты, Жэтвін і Фатон, былі адхілены ад работы ў прамым эфіры і тры месяцы пераведзены на нізкааплачваемую работу. Ці былі падставы для гэтага і іншых суровых пакаранняў? Можа, сёння дакараеце сябе за «расправу» над гэтымі журналістамі?

— Сапраўды, такі факт меў месца. Важна разабрацца ў прычынах таго, што адбылося. Справа ў тым, што гэтыя журналісты ў перыяд, калі працавала сумесная савецка-польская камісія гісторыкаў па Катынскай справе, яшчэ за год да яе вываду выйшлі ў эфір з заявамі, што трагедыя ў Катыні — справа рук НКУС. І гэта ў той час, калі ў камісіі ўсё было ў стадыі сумеснага вывучэння. Інфармацыя ТБ была ўспрынята неадназначна.

У сувязі з гэтай заявай па савецкаму радыё ў Польшчы разгарэлася, па сутнасці, антысавецкая кампанія. Многае зразумелі і савецкія людзі. Тут, як бачыце, элементарнае парушэнне журналісцкай этыкі, дапушчана яўнае самавольства, фабрыкацыя вывадаў, якіх яшчэ не існавала. Усё гэта па тым часе выглядала як своеасаблівая палітычная спекуляцыя. Праігнараваць гэта выступленне было нельга.

— Ці існавала так званае «тэлефоннае права», ці часта па тых ці іншых пытаннях звяртаўся да вас Гарбачоў? Наколькі самастойна, незалежна ажыццяўлялі кіраўніцтва тэлерадыёкамітэтам?

— Як правіла, такога «тэлефоннага права» не існавала. Канешне, ЦК КПСС заўжды клапаціўся, каб сродкі масавай інфармацыі, у тым ліку тэлебачанне і радыё, у духу новага палітычнага мыслення, адкрытасці, галоснасці давалі аб'ектыўную і праўдзівую інфармацыю. Што і рабілася. У 20 разоў выраслі аб'ёмы прамога эфіру. Тое, што гаварылі людзі ў студыі, адразу ж ішло ў эфір, да гледачоў. З'явіліся многія новыя перадачы і праграмы, такія, як «Пражэктар перабудовы», і іншыя. Разам з тым асобныя супрацоўнікі імкнуліся зацвердзіць на тэлебачанні толькі свой уласны пункт погляду, спяшаліся з выхадам у эфір з неправеранымі фактамі, імкнуліся зрабіць сенсацыю.

Заўвагі рабіліся з боку ЦК КПСС, перш за ўсё з аддзела прапаганды і агітацыі, або, як пазней назвалі,— ідэалагічнага. Яны датычылі розных пытанняў, але, як правіла, былі звязаны з нейкімі памылковымі выступленнямі ці з просьбай праверыць тыя ці іншыя факты, аб якіх паведамлялася ў перадачах радыё і тэлебачання. Але «тэлефоннага тэрору», аб якім часам гавораць, у той час ужо не было. Часта званіў мне і Гарбачоў, але гэта былі добразычлівыя званкі і парады.

— Існуе думка, што з-за памылак, якія «праскочылі» на тэлебачанні, вас нечакана прымусілі пайсці на адпачынак. Ці так гэта?

— Не, гэта не мае ніякіх адносін да майго выхаду на пенсію. Няма і нічога нечаканага. Ва ўсякім разе, для мяне і маёй сям'і. Справа ў тым, што ў апошнія гады — і ў час маёй працы паслом СССР у Польшчы, і на пасадзе Старшыні Дзяржкамітэта СССР па тэлебачанню і радыёвяшчанню — у мяне вельмі пагоршылася здароўе. Прычыны тут не толькі ў франтавой кантузіі і франтавых ранах. Здрадніцкую ролю адыграла аўтамабільная аварыя, у якую я трапіў у 1980 годзе ў час візіту дэлегацыі БССР у Славенію (Югаславія). Яе вынікі адчуваю і сёння.

Але, як кажуць у народзе, адна бяда ніколі не ходзіць. У пачатку 1989 года я зноў трапіў у аўтамабільную аварыю — пад Масквой, у раёне Барвіхі. У бальніцы праляжаў 75 дзён.

Усё разам паставіла перада мной пытанне аб выхадзе на пенсію. Павінен прызнацца, што да гэтага штурхала і цяжкае грамадска-палітычнае становішча ў краіне. Я добра ўсведамляў, што працаваць далей з такім здароўем у такіх умовах на адказнай пасадзе проста немагчыма. Таму прыняў цвёрдае рашэнне пайсці на пенсію. І я напісаў заявы аб гэтым на імя М. С. Гарбачова і М. І. Рыжкова.

— Аляксандр Нікіфаравіч, вярнуўшыся ў Мінск, — гэта рашэнне таксама здзівіла многіх, — ці паставілі кропку на сваім «актыўным жыцці»? Чым займаецца цяпер персанальны пенсіянер саюзнага значэння? Відаць, не толькі ўнукам аддаеце?

— Здаўшы кватэру ў Маскве, пераехаў у Беларусь з прынцыповых меркаванняў. Калі з'явіўся выбар, я ... сваіх сямейных абставін ... не было пытання, куды ехаць і дзе жыць. У Беларусі я нарадзіўся, вырас, жыў, працаваў, мяне тут ведаюць. Прыехаў сюды, каб глядзець людзям у вочы, працягваць сваё жыццё.

Што датычыць грамадскай работы, дык гэта не вырашаецца шляхам саманазначэння. Пакуль ніякіх прапаноў мне не паступала. Задумаў напісаць кнігу аб мінулым, людзях, з якімі працаваў. Прымаю ўдзел у рабоце прэзідыума савета Таварыства «СССР—Польшча».

— За час работы на кіруючых пасадах вам даводзілася сустракацца і супрацоўнічаць з многімі людзьмі. Хто з іх пакінуў найбольшае ўражанне?

— На першае месца я паставіў бы К. Т. Мазурава і П. М. Машэрава. Аб апошнім я ўжо падрабязна сказаў. Незабыўны след у памяці пакінулі М. С. Патолічаў, М. В. Зімянін, Н. Е. Аўхімовіч, С. О. Прытыцкі, В. І. Казлоў, І. Ф. Клімаў, І. Я. Палякоў, У. А. Мікуліч, Л. Г. Кляцкоў і іншыя. Увогуле, на маім жыццёвым шляху трапілася нямала цікавых і самабытных людзей. Назваць усіх, у каго я вучыўся, каго паважаў, — проста немагчыма.

— Вас нярэдка можна сустрэць у будынку ЦК Кампартыі Беларусі. Вы былі ганаровым госцем XXXI з'езда КПБ. Не парываеце сувязей са сваімі былымі калегамі па партыйнай рабоце, чытаеце выступленні сакратароў ЦК у друку, маеце зносіны з работнікамі апарату. Напэўна, у вас склалася пэўнае ўражанне аб рабоце цяперашняга саставу ЦК, яго Бюро, апарату. Цікава было б пачуць вашы думкі...

— Павінен сказаць, што я не маю маральнага права даваць нейкія ацэнкі рабоце цяперашняга саставу ЦК КПБ і яго кіраўніцтва па той простай прычыне, што добра не знаёмы з ёй. Праўда, мне імпануе, што кіраўніцтва ЦК і яго першы сакратар А. А. Малафееў з веданнем справы ажыццяўляюць работу Кампартыі, накіроўваюць усе сілы на павышэнне актыўнасці і баявітасці партыйных камітэтаў і арганізацый, радавых камуністаў у гаспадарчым і грамадскім жыцці рэспублікі, на абарону правоў і паляпшэнне сацыяльна-эканамічнага становішча простых людзей у час пераходу эканомікі да рынку.

Шмат сіл аддаюць на пошукі шляхоў кансалідацыі грамадскіх рухаў, на дыялог са сваімі палітычнымі апанентамі, якія часта навязваюць Кампартыі Беларусі канфрантацыю, малююць дзейнасць камуністаў у чорных фарбах.

Падае надзею мэтанакіраваная работа лідэра партарганізацыі А. А. Малафеева, якога даўно добра ведаю. Яму я веру. Памятаю яго з 1970 года, з той пары, калі ён у кірзавых ботах, як першы сакратар гаркома партыі дзень і ноч працаваў на новабудоўлях Мазыра. А з гэтым складаным участкам работы справіўся б не кожны. Чаго варты адзін толькі Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод, да будаўніцтва і ўводу ў дзеянне якога мае самае непасрэднае дачыненне Анатоль Аляксандравіч.

Вельмі добра зарэкамендаваў ён сябе як старшыня Гомельскага аблвыканкома, першы сакратар Гомельскага і Мінскага абкомаў партыі. Думаю, не выпадкова яму даверылі ўзначаліць рэспубліканскую партарганізацыю. Гэта чалавек справы, мужны, чалавечны і самабытны, працавіты і кампетэнтны, з добрай разумнай галавой і моцнай воляй. Яму з калегамі і паплечнікамі па сілах ажыццявіць вялікія справы ў рэспубліцы.

— Дзякуй, Аляксандр Нікіфаравіч, за гутарку.

Гутарыў
Славамір АНТАНОВІЧ.

П. М. МАШЭРАЎ і А. Н. АКСЁНАЎ гутараць з працоўнымі г. п. Іванава Брэсцкай вобласці. Здымак зроблены 18 ліпеня 1971 года.

АПОШНЯЯ ІНФАРМАЦЫЯ АД 18 ДА 18 СУТАК

ПАСТАНОВА, ЯКАЯ ЎЗРУШЫЦЬ МІНСК І НЕ ТОЛЬКІ...

МІНСК. Упершыню за савецкую гісторыю горада яго ўладамі прынята рашэнне «Аб мерах па ўмацаванню барацьбы са злачыннасцю, абароне правоў і законных інтарэсаў жыхароў г. Мінска». Што яно азначае?

Уводзяцца абмежаванні на продаж у гарадской рысе кватэр, прыватных дамоў, дачных збудаванняў грамадзян, а таксама — на наём і арэнду гэтых жылых памяшканняў асобам, якія не маюць пастаяннай прапіскі ў Мінску.

Гэта ў першую чаргу датычыць асоб з паўднёвых рэгіёнаў Савецкага Саюза, якімі толькі за 5 месяцаў бягучага года ўчынена ў сталіцы Беларусі 105 цяжкіх злачынстваў, у тым ліку: 2 забойствы, 12 грабяжоў, 14 разбойных нападаў і вымагальніцтваў, 46 крадзяжоў дзяржаўнай, грамадскай і асабістай маёмасці грамадзян, 10 махлярстваў і г. д. Менавіта з іх «дапамогай» у горадзе істотна ўскладнілася сітуацыя з распаўсюджваннем наркотыкаў. Цэнтрам бізнес Камароўскага рынка — гэта ў першую чаргу дзейнасць названых грамадзян, якія шляхам парога фізічнай расправы ўстанаўліваюць адзіныя завышаныя цэны на рэалізуемую на рынку сельгаспрадукцыю і кветкі, не ўлічваючы інтарэсаў гараджан, выдзяляюць у месяц гандлю на рынках гасцініцкія і кватэрныя ўсе пабуджаныя ім карыслівым мэтам увесь індывідуальны гандаль кветкамі, пладамі цытрусавых і фруктамі.

Пастанова выканкома гарсавета прадугледжвае таксама абмежаванні на засяленне ў гасцінічнай гаспадарцы горада асоб, прыбыўшых з іншых рэгіёнаў краіны, для заняцця прыватным гандлем, за выключэннем грамадзян, прыбыўшых на камандзіроўкі па запрашэнню, па напрамках ці заяўках прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый Мінска на тэрмін да 10 сутак, студэнтаў завочных вышэйшых і сярэдніх навучальных устаноў на час экзаменацыйнай сесіі і некаторых іншых катэгорый асоб.

Гандаль кветкамі ў Мінску цяпер будзе ажыццяўляцца толькі праз магазіны дзяржгандлю, прадпрыемствы «Беларускія напоі» і Упраўлення рынкамі.

Пастанова носіць адміністрацыйны характар. Але мера вымушаная, і як толькі адпадзе ў ёй неабходнасць, яна будзе адменена. Больш падрабязна аб прынятых гарадскімі ўладамі пастановах чытайце ў бліжэйшых нумарах «Звязды».

ДАЎГАБУД І КІТАЙЦЫ

МАГІЛЁЎ. (А. Пятроў). Тут падпісаны пратакол аб субпадрадзе на пабудову міжкалгаснага санаторыя «Дняпр» у Магілёўскім раёне, кошт якога 3 мільёны рублёў, з кітайскім аб'яднаннем «Хуасі».

Гэты санаторый ужо даўно стаў «даўгабудам»: не першы год з-за недахопу сіл практычна не вядуцца на ім работы генеральным падрадчыкам — будтрэстам № 17.

Кітайцы ж абяцаюць здаць аб'ект пад ключ за 18 месяцаў. Маркуецца прыцягваць іх і да будаўніцтва ў першую чаргу жылля для перасяленцаў з чарнобыльскай зоны.

Але невядома, ці збудуюць нумары. Кітайцаў не цікавяць нашы рублі, яны хочуць, каб ім аплачвалі металам і мінеральнымі ўгнаеннямі. На Магілёўшчыне, як вядома, такая «валюта» таксама ў дэфіцыце.

КРОК НАСУСТРАЧ

СМАРГОНЬ. Бездапаможныя інваліды і адзінокія састарэлыя — гэта боль кожнага грамадства. Але ёсць у нас яшчэ людзі, чыё сэрца не зачарсцвела ў ліхаманцы паўсядзённасці, і яны гатовы прыйсці на дапамогу нямоглым.

Сярод такіх — адміністрацыя будаўніча-мантажнага трэста № 41 пад кіраўніцтвам А. Вагабава. Гэтыя людзі не пашкадавалі значную матэрыяльную дапамогу, пералічыўшы на рахунак № 700814 у Аграпрамбанку для Беларускага таварыства інвалідаў 1200 рублёў, але выдзелілі аўтобус і прывезлі з Гродна крэслы-калякі амерыканскай фірмы «Эверэст і Джэнінгс». Так, не можа грамадства адвярнуцца ад няшчасных людзей, пакінуць іх адзін на адзін з сваімі бедамі.

НЕЗВЫЧАЙНЫ МУЗЕЙ

ЛІДА. (А. Дук). Амаль 130 гадоў назад, а калі быць дакладным, у 1865 годзе, на Лідчыне адкрылася першая навучальная ўстанова — двухкласнае павятовае вучылішча, затым — жаночая класічная гімназія, земскія і царкоўна-прыходскія школы...

Увесь гэты стогадовы шлях развіцця народнай адукацыі ў раёне адлюстраваны ў нядаўна адкрытым Музеі адукацыі. Ён з'явіўся дзякуючы энтузіязму навучэнцаў Лідскага педвучылішча.

Музей адлюстроўвае таксама першыя развіцця адукацыі ў гады Савецкай улады, прадстаўлены своеасаблівы летапіс школ, расказы пра заслужаных настаўнікаў БССР, якія працавалі на Лідчыне. Адзін са стэндаў прысвечаны арганізатарам камсамольскага падполля ў Лідскім раёне ў гады мінулай вайны.

ОХ, УЖО ГЭТА ПРЫВЫЧКА!

ЖЛОБІН. (У. Гойтан). 6 дзвярэй кватэрных абрабаванняў на працягу 2 месяцаў узрушылі ўвесь горад. Якія толькі версіі не выказваліся наконт гэтага: маўляў, дзейнічаюць вопытныя прафесіяналы, — гаварылі адны, заезджыя гастралёры — сцвярджалі другія.

І вось аператыўная група супрацоўнікаў Жлобінскага ГРАУС затрымала кватэрных зладзеяў. Імі аказаліся дзве цыганкі. Адна — мясцовая, другая — з Бабруйска. Як высветлілася, яны сачылі за тым, як бесклапотныя гаспадары пакідалі ключы пад палавічкамі, у паштовых скрынках, у іншых «патаемных» месцах, і на дзвярах шматгадовую імкліва праверылі.

Зладзейкі ўкралі рэчы на некалькі тысяч рублёў.

АМАЛЬ ЯК У ДЭТЭКТЫВЕ

МАГІЛЁЎ. Цяжкімі вынікамі закончылася здарэнне, што адбылося ў пасёлку Казімірава. Аўтамабіль МАЗ, які кіраваў вадзіцель В. Гарчакоў, сутыкнуўся адразу з трыма аўтамашынамі, што стаялі ля абочыны праезджай часткі. Адразу стварылася «пробка», а далей усё разгортвалася як у сапраўдным дэтэктыве.

Каб вызваліць дарогу ад пашкоджаных транспартных сродкаў, КРАЗ з тралейбуснага ўпраўлення. У гэты ж час вадзіцель В. Паляжкоў на аўтамашыне ГАЗ-66, нягледзячы на забарону інспектара ДАІ спыніцца, на поўнай хуткасці наехаў на КРАЗ. Гэта недарэчнасць каштавала вадзіцелю жыцця, а яго пасажыр быў дастаўлены ў рэанімацыю. Дарэчы, ахвяр магло быць больш, каб на шляху не стаў КРАЗ.

Выпуск падрыхтавалі: І. КАРНЕЙ, С. СУЛКОЎСКІ, А. СЛАНЕЎСКІ, А. КОКТЫШ.
Нашы тэлефоны: 32-44-02, 32-60-13, 32-31-98.

Саюз непарушны?..

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

Галіна Семдзянава, Ігар Герменчук, Уладзімір Новік, Уладзімір Заблоцкі і іншыя народныя дэпутаты БССР былі аднназначнымі: дагавор у такім выглядзе, як ёсць, падпісваць нельга. Чаму мы, зазначыў У. Новік, абмяркоўваем законапраекты, якія зыходзяць зверху? Цэнтр хоча ўмацаваць сваю ўладу яшчэ больш. Але рэспублікі хочуць не фармальнай, а сапраўднай свабоды. Суверэнная рэспубліка ў саставе суверэннай дзяржавы быць не можа. Ініцыятыва заключэння Саюзнага дагавора, на думку выступаючых, павінна зыходзіць з нізоў. Яны раілі прыступіць да распрацоўкі ўласнай канцэпцыі Саюзнага дагавора.

За падпісанне дакумента выказваліся на пасяджэнні сесіі многія дэпутаты: Канстанцін Сумар, Анатоль Мардашоў, Фёдар Торманаў, Мікалай Судас, Уладзімір Канавалаў, Мікалай Лакцюшын... Большасць з выступаючых прапаноўвалі даручыць Мікалаю Дземянцею падпісаць ад імя рэспублікі новы Саюзны дагавор.

Валерый Ціхіня, доктар юрыдычных навук, выступіў, як і раней, аргументавана і доказна. Ён сказаў, што толькі шляхам заключэння Саюзнага дагавора можна спыніць тыя разбуральныя працэсы, што паўсюдна адбываюцца зараз у нашай краіне. Прамоўца выказаўся за федэрацыю саюзных рэспублік як суб'ектаў дагавора. Да моцнага Саюза мы можам прыйсці толькі праз моцныя рэспублікі.

Цікавую думку выказаў адзін са старшынь Камісій Вярхоўнага Савета Мечыслаў Грыб: гэта не новы праект, а абноўлены. І няўвязак у ім больш чым дастаткова.

Яўген Новікаў адзначыў, што мы павінны стаяць за нармальныя гарызантальныя сувязі. Ён заклікаў калег да элементарнай палітычнай асцярожнасці, не будаваць ілюзій. У няпэўнасць ісці нельга.

Свайго роду падвядзеннем вынікаў абмеркавання пытання стала выступленне старшыні Камісіі па заканадаўству Вярхоўнага Савета БССР Дзмітрыя Булахава.

Нашы довады, сказаў ён, павінны будавацца на строгім разліку, а не на тэзісах «калі б» і г. д. Гісторыя ўмоўнага ладу не дапускала і не дапусціць ніколі. Я выступаў і выступаю за падпісанне Дагавора аб саюзе як абноўленай федэрацыі. Па словах Жан-Жака Русо, свабодным можа быць толькі той чалавек, які падпарадкоўваецца законам, адзначыў Д. Булахаў. Пры ўсёй неадназначнасці вынікаў рэферэндуму, які адбыўся ў нас нядаўна, мы павінны засведчыць: гэта і ёсць воля народа...

Па выніках галасавання 216 народных дэпутатаў БССР выказаліся за прыняцце пастановы Вярхоўнага Савета БССР аб праекце Саюзнага дагавора. Праект зноў—у каторы ўжо раз — будзе дапрацоўвацца, шліфавацца і ўдакладняцца.

А. МЯСНІКОЎ.

Калі старасць не палохае

Не сталі чакаць, пакуль дзяржава забяспечыць надзейную сацыяльную абарону ветэранаў, інвалідаў, адзінокіх пенсіянераў, у пасёлку Новая Зара Пухавіцкага раёна. Клопаты аб іх узяла на сябе створаная тут служба міласэрнасці. У яе саставе — работнікі пасялковага Савета, медыкі, школьнікі. Напрыклад, ва ўрача Людмілы Рагожнай і медсястры Людмілы Цімяковай колькасць пастаянных пацыентаў павялічылася ў некалькі разоў. І да многіх з іх медработнікі кожны тыдзень наведваюцца дамоў.

Матэрыяльна сваіх падапечных падтрымлівае мясцовы Савет. Дровы, сена, кармы для дамашняй жывёлы — гэта яго клопаты. Дапамогуць пасеяць, убраць ураджай. Нямала спраў і ў школьнікаў — дапамагаюць у дамашняй гаспадарцы, даглядаюць хворых.

І не толькі колькасцю «ахопленых» клопатамі землякоў могуць ганарыцца работнікі службы. Людзі перасталі баяцца адзінокай старасці, калі кубак вады падаць няма каму.

С. КАЛІНКІНА, кар. БЕЛТА.

Пытанне рэпарцёру: так ці не?

Вы былі на плошчы Бангалора?

Цяпер у прэсе ўзмоцнена мусіруецца пытанне аб перайменаванні Ленінграда ў Санкт-Пецярбург. Хацелася б ведаць, ці вядуцца ў нас работы па перайменаванню мінскіх вуліц і плошчаў?

М. ВЕРГІЛЕЎ.
г. Мінск.

Наконт таго, ці вядуцца работы па перайменаванню мінскіх вуліц і плошчаў можна адразу сказаць, што ёсць цяпер справы і больш важныя.

Тым больш, што гэта працэдура звязана з вялікімі матэрыяльнымі стратамі бюджэтных сродкаў на замену аншлагаў і назваў вуліцы (ад 1.500 да 3.000 рублёў). Што ж датычыць «раскладкі» назваў вуліц сталіцы і апошняй тэндэнцыі іх замены, то тут можна сказаць, што ўсяго ў Мінску налічваецца звыш тысячы вуліц, завулкаў, праездаў, плошчаў. З іх 265 носяць імёны выдатных дзеячаў, народных герояў, у тым ліку 23 увекавечваюць памяць кіраўнікоў антыфеадальных паўстанняў, дзекабрыстаў, першых рускіх рэвалюцыянераў. 40 вуліц названы ў гонар удзельнікаў Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, сацыялістычнага будаўніцтва. 90 вуліц увекавечваюць памяць Герояў Савецкага Саюза, палкаводцаў, абаронцаў Брэсцкай крэпасці, партызан, актыўных удзельнікаў Мінскага партызанскага падполля. 26 вуліц названы ў памяць выдатных дзеячаў Савецкай дзяржавы, міжнароднага камуністычнага і рабочага руху і г. д.

За пасляваенны час было перайменавана не так ужо многа вуліц.

Трэба абавязкова дадаць, што ў 1987 годзе была створана спецыяльная камісія па найменаванню і перайменаванню вуліц г. Мінска, куды ўвайшлі прадстаўнікі выканкома гарсавета, Белдзяржмузея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Інстытута гісторыі АН БССР і г. д. У апошнія гады з непасрэдным удзелам гэтай камісіі новай вуліцы паміж мікрараёнамі «Шабаны-1» і «Шабаны-2» прысвоена імя беларускага паэта Алеся Бачылы (хадайніцтва Саюза пісьменнікаў БССР і Мінскай секцыі Савецкага камітэта ветэранаў вайны), а плошчы, размешчанай на перасячэнні вуліц М. Горкага і Сурганава, — назва індыйскага горада Бангалора (на працягу 16 гадоў наш горад падтрымлівае сяброўскія сувязі з індыйскім горадам Бангалор. У 1987 годзе гарадскімі ўладамі Бангалора было прынята рашэнне аб прысваенні адной з плошчаў горада назвы «Мінскай» у гонар г. Мінска). Апошнія гады ў палітру партыйна-дзяржаўна-гістарычных назваў пачалі прабівацца таксама нацыянальныя: Уручча, Астрашыцкая, Гарадзецкая, Кунцаўшчына і г. д.

Не «ўтрымалася» вуліца Жданава, якую перайменавалі ў вул. імя Жылуновіча. Вуліцы ж імя Варашылава вернута старая назва Арлоўская (у сувязі з просьбай жыхароў Цэнтральнага раёна г. Мінска).

Названая камісія працягвае работу.

А. КОКТЫШ.

ДЫКТАТУРА ЗДАРОВАГА СЭНСУ

Сёння, калі ў нашым друку вылілася шмат эмоцый, справядлівых крыўд на нашы няўдачы, усёўзрастаючую галечу, артыкул А. Лукашэнкі: «Дыктатура: беларускі варыянт»?, апублікаваны ў «Народнай газеце» 25 мая г. г., не з'яўляецца нейкім адкрыццём. Можна было б чарговы раз проста выслухаць боль чалавека з народа, калі б не адна акалічнасць. Сам аўтар артыкула з'яўляецца не кім іншым, як народным дэпутатам БССР, якому наканавана не толькі крытыкаваць, але і прымаць канкрэтныя рашэнні па выратаванню становішча ў рэспубліцы.

Эканамічная і палітычная сітуацыя ў Беларусі сёння абвастрылася. На фоне разбураных эканамічных сувязей паміж прадпрыемствамі, рэгіёнамі, зніжэння працоўнай дысцыпліны ў рэспубліцы ўпершыню падаюць тэмпы вытворчасці, росту нацыянальнага даходу. Разбураецца спажывецкі рынак, шматразова ўзросшыя рознічныя цэны істотна зніжаюць узровень жыцця насельніцтва, расце інфляцыя, бюджэтны дэфіцыт. У наяўнасці крызісныя з'явы, спыніць якія могуць толькі асаблівыя меры, якія і прапануе прапанаваць новая дзяржаўная Праграма па сацыяльнай абароне насельніцтва і стабілізацыі эканомікі рэспублікі.

Яе, як мы бачым, абвінавачваюць у паўтарэнні ўжо прынятай Праграмы пераходу БССР да рынкавай эканомікі, прапаноўваецца нават супаставіць гэтыя дакументы, убачыць, што важнейшыя раздзелы іх супадаюць. Але гэта ж якраз гаворыць аб своеасаблівай увязцы названых дакументаў, іх пераемнасці і падпарадкаванні галоўнай мэце: пераходу рэспублікі да рыначных адносін, каб на іх аснове забяспечыць развіццё вытворчасці і палепшыць жыццёвы ўзровень насельніцтва. Агульнага сапраўды шмат, і, калі глыбока разгледзець змест абодвух дакументаў, то стане ясна, што прынятая ўжо Праграма пераходу да рыначных адносін застаецца канчатковай мэтай, а прапаноўваемыя антыкрызісныя меры з'яўляюцца тым механізмам, якім неабходна карыстацца ў канкрэтнай сітуацыі.

Вопыт развітых краін паказвае, што спыніць крызісныя з'явы не так проста, прыходзіцца разам з эканамічнымі метадамі выкарыстоўваць і адміністрацыйныя меры, прымаць прававыя абмежаванні па асобных эканамічных аперацыях. Спецыялісты ведаюць пра жорсткія антыкрызісныя меры, прынятыя ў першыя пасляваенныя гады ў Францыі, Італіі і іншых заходніх дзяржавах, а таксама ў сямідзесятых і ў пачатку васьмідзесятых гадоў, калі ў развітых капіталістычных краінах адбыўся энергетычны крызіс. Пераадоленню крызісных тэндэнцый садзейнічалі не толькі эканамічныя мерапрыемствы, але і рэгуляванне прыярытэтнага развіцця асобных галін, правілы па абмежаванню выкарыстання матэрыяльных і фінансавых рэсурсаў. Нагляднай надзвычайнай мерай, прынятай адміністрацыяй Р. Рэйгана па ліквідацыі бюджэтнага дэфіцыту і скарачэнню дзяржаўнай запазычанасці ЗША, з'явіўся ўстаноўлены строгі механізм скарачэння ўсіх бюджэтных расходаў.

Так што ў цывілізаваным свеце ёсць шмат прыкладаў, калі крызісныя сітуацыі ў эканоміцы абумоўліваюць мэтазгоднасць прыняцця асобых кароткачасовых праграм, удакладнення прагнозаў на будучае. Нам на подступах да рынку асабліва важна стаць гнуткімі, разумнымі ў сваіх дзеяннях і, не мяняючы галоўнага напрамку ў развіцці эканомікі, дзейнічаць з улікам рэальных умоў.

Пункт погляду

Цяпер разгледзім некаторыя палажэнні самой Праграмы стабілізацыі эканомікі, да якой, як да асабліва важнага дакумента, патрабуецца самы сур'ёзны падыход пры яе ацэнцы і яе крытыцы. Станоўчая якасць Праграмы — комплекснасць, спроба вызначыць розныя меры ўздзеяння на важнейшыя галіны эканомікі, фінансы, навуку і сацыяльна-культурны сектар, а таксама на знешнеэканамічныя сувязі. Аднак не ўсе яе раздзелы ў належнай меры абгрунтаваны: калі ў галіне фінансаў і бюджэту, прамысловасці, аграпрамысловага комплексу, капітальнага будаўніцтва праглядаюцца, апрача агульных напрамкаў, канкрэтныя меры, прыярытэты, сістэма стымулаў і абмежаванняў, то па сацыяльна-культурнаму комплексу ўсё ў асноўным зводзіцца да дэкларатыўных заяў: забяспечыць, пачаць, прыступіць...

Між тым, пераход да рынку і нармальнае функцыянаванне рыначнай эканомікі патрабуюць сур'ёзных змяненняў у арганізацыі народнай адукацыі, навукі, падрыхтоўцы кадраў, у іншых галінах данага комплексу.

Больш грунтоўна акрэслены меры па сацыяльнай абароне насельніцтва і ўдасканаленню працоўных адносін. У гэтым раздзеле зафіксаваны канкрэтныя прапановы па гарантаванню мінімальнага ўзроўню заработнай платы, пенсій, дапамог для асобных катэгорый грамадзян, а таксама кампенсацый у сувязі з ростам цэн, забеспячэнню занятасці насельніцтва і інш. У ім знайшла адлюстраванне і неабходнасць павышэння сярэдняй заработнай платы працуючых у сферы матэрыяльнай вытворчасці ў 1,5—2 разы ў параўнанні з узроўнем 1990 года, а таксама—работнікаў невытворчай сферы. Гэту меру аўтар артыкула «Дыктатура: беларускі варыянт?» чамусьці называе эканамічным папулізмам.

Паспрабуем паспрачацца. Сапраўды, рост заработнай платы пры зніжэнні ўзроўню вытворчасці прыводзіць да інфляцыі. Але ж аўтар вырывае з кантэксту ўсёй Праграмы толькі адно мерапрыемства, не ўвязаўшы яго з іншымі, якія прымаюцца для стабілізацыі вытворчасці, спажывецкага рынку, грашовага абарачэння. Усе разам яны і павінны павысіць рэальнасць даходаў насельніцтва, рост якіх забяспечваўся б узрастаючай масай тавараў, аб'ёмам паслуг, магчымасцямі набыцця каштоўных папер. Ды і як быць у сённяшніх умовах, калі на ўсе віды тавараў падняліся цэны, і толькі на важнейшы з іх — рабочую сілу — засталіся амаль ранейшымі. Між тым, нізкі ўзровень цаны працы зніжае эканамічныя матывы да павышэння яе вынікаў.

Варта паспрачацца і з іншымі адмоўнымі выказваннямі А. Лукашэнкі аб прапануемых Праграмай мерах па ліквідацыі крызісных з'яў. Гэта датычыць, скажам, фіксавання ўзроўню дзяржаўных рознічных цэн на асноўныя харчовыя і нехарчовыя тавары, узмацнення кантролю за фарміраваннем і захаваннем цэн, а таксама скарачэння фінансавання некаторых пачатых будоўляў і платы за звышнарматыўнае незакончанае будаўніцтва і шэрагу іншых мер. На рытарычнае пытанне аўтара: «Дзе свабода ўстанаўлення цэн?» трэба адказаць прама: яе няма і пакуль быць не можа. Цяпер адпусціць усе цэны «на волю» азначала б стымуляваць іх няспынны рост. Таму лібералізацыя цэн зможа адбыцца толькі па меры фарміравання рыначных адносін, раздзяржаўлення, прыватызацыі, дэманапалізацыі ў сферы вытворчасці, гандлю і паслуг. Што ж датычыць кантролю за цэнамі, адмены эканамічна неабгрунтаваных цэн, прымянення штрафных санкцый за парушэнне дзяржаўнай дысцыпліны ў цэнаўтварэнні, то такі механізм ужо даўно шырока выкарыстоўваецца ва ўсім цывілізаваным свеце для абмежавання дыктату манапалістаў-вытворцаў.

Можна зразумець, што аўтара артыкула закранулі пытанні абавязковага ўстанаўлення дзяржзаказу, калі, як ён піша: «Дзяржава дыктуе, што рабіць, каму аддаць, па якой цане, а сама не гарантуе забеспячэнне». Тут сапраўды ёсць месца для роздуму.

Праграма стабілізацыі эканомікі і сацыяльнай абароны насельніцтва значна выйграла б, калі б яе больш дакладна раздзяліць на дзве галоўныя часткі, якія ўключаюць канкрэтныя мерапрыемствы на двух асноўных этапах: на бліжэйшы перыяд — 1—1,5 года ў выглядзе надзвычайных мер па ліквідацыі крызісных з'яў ва ўсіх галінах эканомікі і спынення збядненне насельніцтва. Другі этап — сістэма арганізацыйных мерапрыемстваў і эканамічных мер па стварэнню рыначных адносін і іх рэгуляванню.

Як вядома, у кожнай, нават самай лепшай канцэпцыі, праграме, якія імкнуцца адлюстроўваць патрабаванні хуткабягучага часу, заўсёды былі і, думаецца, будуць і свае плюсы, і свае мінусы. Дык што, толькі па гэтай прычыне адразу ўсё адмятаць з парога? Куды лепш для справы, калі кожны эканаміст і вучоны, спецыяліст вытворчасці і дэпутат, ды і наогул кожны грамадзянін — усе мы разам па-дзелавому, без крыку і амбіцый, паспрабуем абмеркаваць надзённыя пытанні, каб пабудаваць рэальны механізм выхаду з крызісу і стабілізацыі эканомікі.

М. ТКАЧУК,
прафесар Беларускага дзяржаўнага інстытута народнай гаспадаркі, доктар эканамічных навук.

Вы прасілі расказаць

ПАСЯБРАВАЛІ ТЭОРЫЯ З ПРАКТЫКАЙ

Савет Міністраў БССР прыняў прапанову Міністэрства культуры рэспублікі аб стварэнні ў Мінску Беларускага інстытута праблем культуры. Яго дырэктарам стаў Уладзімір Паўлавіч Скараходаў, які працаваў да гэтага начальнікам упраўлення Мінкультуры. Ён беларус, родам з Магілёўскай вобласці, па адукацыі музыкант, закончыў Белдзяржкансерваторыю, працаваў салістам аркестра тэатра оперы і балета, намеснікам дырэктара Мінскага музычнага вучылішча. Карэспандэнт БЕЛТА Лідзія Перасыпкіна папрасіла яго пракаменціраваць факт стварэння новага інстытута.

— Ён паявіўся не на пустым месцы: ліквідаваны, а дакладней, скасаваны Інстытут павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры, Рэспубліканскі метадычны кабінет па навучальных установах мастацтва і культуры і Рэспубліканскі навукова-метадычны цэнтр культуры. Яшчэ некалькі гадоў назад стала ясна, што іх работа малаэфектыўная. Ішло суцэльнае дубліраванне і распыленне нешматлікіх навуковых і практычных сіл. Неабходна была адзіная структура, адзіны мазгавы цэнтр, які мог бы дапамагчы адраджэнню і развіццю нацыянальнай культуры. Гэта ідэя распрацоўвалася прыкладна на працягу двух гадоў і завяршылася прыняццем пастановы Савета Міністраў БССР.

— Якія задачы закліканы вырашаць інстытут?

— У яго праграме — распрацоўка праектаў адраджэння і развіцця нацыянальнай культуры; вызначэнне і ўкараненне ў практыку сучасных форм і метадаў дзейнасці ўстаноў мастацтва і культуры, развіццё народнай творчасці і фальклору; распрацоўка актуальных праблем мастацкай адукацыі і павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры; навуковыя даследаванні ў галіне нацыянальнай культуры, вывучэнне дынамікі культурных працэсаў у рэспубліцы; аналіз важнейшых пытанняў сацыяльна-эканамічнай палітыкі ў сферы культуры.

Інстытут будзе складацца як бы з дзвюх частак. Адна — навукова-тэарэтычная, гэта значыць распрацоўка культурнай палітыкі, другая — навучальна-метадычная. Аналагаў пакуль што ў Саюзе няма. Мы б хацелі, каб найбольш значным быў прыкладны напрамак. Таму што толькі напісанне дысертацый, тэарэтычных распрацовак цяпер нікому не патрэбна. Пайсці па такому шляху — значыць трапіць у тупік, паставіць пад пагрозу само існаванне інстытута. Вядома, мы будзем распрацоўваць і навуковыя ідэі, і праекты, і некаторыя методыкі. Але асноўныя сілы накіруем на тое, каб укараніць гэтыя ідэі ў практыку.

— Такі цяжкі час на двары... эканоміка развальваецца, сацыяльныя выбухі ўзрушваюць грамадства... А вы задумалі новы інстытут! Ці адчувалі ступень рызыкі тыя, хто стаяў каля вытокаў стварэння інстытута?

— Насцярожанасць, вядома, ёсць. Але калі ва ўрадзе, у сябе на калегіі і з прадстаўнікамі ўсіх галін абмяркоўвалі гэта пытанне, прыйшлі да адзінай думкі, што развівацца і кіраваць культурай будзе немагчыма, калі не бачыць мэты, перспектывы. А іменна інстытут можа дапамагчы ўбачыць іх. Дарэчы, я не баюся слова «кіраваць», таму што маецца на ўвазе не кіраванне мастаком, а стварэнне ўмоў для творчасці, для развіцця асобы, стваральнай работы. Акрамя таго, у дзяржавы не ўзята дадаткова ні адной капейкі, выкарыстоўваецца бюджэт, выдзелены на ўтрыманне трох скасаваных арганізацый.

— Гэта значыць галоўны аргумент за інстытут — навучыцца бачыць мэту. І зрабіць гэта можна толькі сканцэнтраваўшы сілы.

— Калі мы вызначым мэты на перспектыву, то зможам знайсці самыя кароткія шляхі руху да іх. Зможам сканцэнтраваць і фінансы, і працоўныя рэсурсы.

— Ці не стане інстытут новай груваскай бюракратычнай машынай?

— У трох скасаваных установах працавала 193 чалавекі. Мне ўяўляецца, што ў новай структуры будзе занята ў тры разы менш супрацоўнікаў. Не колькасцю, а якасцю спецыялістаў будзе вызначацца новы інстытут. Для мяне гэта пытанне нумар адзін. Аб'явім двухмесячны конкурс. Збіраць кадры будзем па крупінках і не спяшаючыся. Таму што ў нас павінны працаваць і філосафы, і гісторыкі, і культуролагі, і эканамісты, і вядома ж, спецыялісты ў галіне культуры і мастацтва. Пастараемся ўключыць тыя сілы, якія могуць цікава арганізаваць справу. Беражліва будзем адносіцца да ўсіх, хто працаваў у ліквідаваных падраздзяленнях. Думаю, што навуковых работнікаў знайсці будзе лягчэй, а вось практыкаў...

— У чым перавага спалучэння навукова-тэарэтычнай і навучальнай работы?

— Нам хацелася б напрацоўваць ідэі, праекты, праграмы, хутка пераносіць іх у навучальную групу, абмяркоўваць з загадчыкамі аддзелаў культуры, дырэктарамі бібліятэк, клубаў і праз іх гэтыя планы рэалізоўваць. Сур'ёзна перагледзім сутнасць павышэння кваліфікацыі. У рэспубліцы, ды і ў цэлым па краіне, сёння яно зайшло ў тупік. Далей па жорсткіх планах і праграмах працаваць нельга. Павінна быць індывідуальная форма, трэба, думаю, рыхтаваць кадры пад ідэю і праблему. Скажам, паявіцца праграма эстэтычнага выхавання дзяцей, трэба вучыць тых, хто будзе яе ажыццяўляць.

— У гэтым сэнсе, напэўна, прыняты нядаўна Вярхоўным Саветам БССР у другім чытанні закон аб культуры вам вельмі дапаможа?

— Закон адказвае на пытанне, як культуры існаваць далей. Упершыню на яе выдзяляецца тры працэнты бюджэтных асігнаванняў. Акрамя гэтага, Мінкульт стварае фонд культурнага развіцця. Ён будзе фінансаваць многія праграмы, у тым ліку, мы спадзяёмся, і работу новага інстытута.

— Фонд гэты дабрачынны?

— Ён будзе папаўняцца з розных крыніц. Паўмільёна першапачатковага капіталу абяцае дзяржава, спадзяёмся на спонсарства, гаспадарчую, камерцыйную дзейнасць, дазволеную новым законам. Інстытут таксама плануе ў недалёкай будучыні мець, як гавораць, свой бізнес. Не выключана стварэнне прыватнай музычнай школы, якога-небудзь камерцыйнага прадпрыемства. Але ўсё праз эксперымент, праз праверку нейкіх ідэй на практыцы. Марым аб доме творчасці ў Мінску, а пакуль што нам перадаюць цэнтр народнай творчасці на Белай Дачы.

— Паколькі новы інстытут будзе весці падрыхтоўку спецыялістаў, відавочна, з'явіцца магчымасць распаўсюджваць вашы ідэі на перыферыю. Бо не сакрэт, што самае «балючае» месца культуры — сельскі клуб...

— Культура вёскі — адна з галоўных праблем, над якой мы будзем працаваць. У заключэнне хачу сказаць, што мяне асабіста заўсёды непакояць тры пытанні: як сёння функцыяніруе наша сфера культуры, як яна павінна функцыяніраваць і што трэба зрабіць для таго, каб выйсці з цяперашняга стану. Адказаць на іх і павінен наш інстытут.

ШАХМАТЫ

ДРУГІ КВАРТАЛЬНЫ КОНКУРС РАШЭННЯЎ
пад рэдакцыяй майстра спорту У. СЫЧОВА
Заданне № 5

a b c d e f g h

Белыя: Кра6, Фg3, Cb7, Cc1 (4).
Чорныя: Кре2, Кh7, п. c3 (3).
Мат за 3 хады.

Заданне № 6

a b c d e f g h

Белыя: Крc5, Лc2, Ca4, пп. b2, e2 (5).

Чорныя: Кра5, e3 (2).

Мат за 3 хады.

ВЫЙШЛА У СВЕТ

У Кургане выйшла ў свет новая кніга Ю. Балашова і А. Максімоўскіх «Шукальнікі ісціны». Для аматараў шахмат, хто хоча набыць кнігу, трэба пасылаць заказ па адрасу: 641744, Курганская вобл., Далматаўскі р-н, д. Загайнава, вул. Савецкая, 4. Максімоўскіх Аляксандру Пятровічу.

Кнігу высылаюць накладной платай.

ЗАПРАШАЕМ ДА КОНКУРСУ

Браціслаўская газета «Глас люду» аб'явіла XXIII міжнародны конкурс складання двуххадовак. Суддзя — П. Гвоздзяк (ЧСФР). Пераможцы атрымаюць кніжныя прызы. Задачы, не больш трох ад аўтара, трэба пасылаць да 30 лістапада г. г. па адрасу: Redakcia Hlas Ludu, Maztanovicova, 25, 81906 Bratislava, CSFR з паметкай SACH.

Не спадабаўся прагноз...

Агрэсіўна выказала сваю нязгоду з распаўсюджаным па каналах ТАСС прагнозам вядомага астролага П. Глобы наконт маючых адбыцца 12 чэрвеня выбараў прэзідэнта Расіі група хуліганаў — паклоннікаў аднаго з прэтэндэнтаў на гэту пасаду.

У аўторак раніцай тры раз'юшаныя жанчыны, махаючы кіпай газет з апублікаваным у іх інтэрв'ю, спрабавалі бесцырымонна ўварвацца ў кватэру аднаго з аўтараў публікацыі і, перамежваючы «дэмакратычныя» лозунгі і тэрміны з адборнай нецэнзурнай лаянкай, сталі рваць на шматкі газетныя паласы, кідаць іх у твар журналісту. Пагрозы ў яго адрас перамяжоўваліся з праклёнамі прадказальніку. З немалой цяжкасцю гаспадару кватэры ўдалося збавіцца ад няпрошаных візіцёраў. Масква. **(Кар. ТАСС).**

ПАЎСТАГОДДЗЯ, што мінулі з дня пачатку Вялікай Айчыннай вайны, — тэрмін немалы не толькі для чалавека, але і для дзяржавы. За гэты час выраслі новыя пакаленні, змяняючы, на жаль, пакаленне пераможцаў, што пакідае жыццё. Сціхае боль страт, і гісторыя Вялікай Айчыннай, ахутваючыся смугой часу, усё больш становіцца прадметам даследавання толькі гісторыкаў. Мемуарны бум аб вайне, дасягнуўшы свайго эпагея ў 60—70-я гады, таксама пайшоў на спад, і параўнаўча рэдкія ўспаміны яе ўдзельнікаў ды перавыданні мемуараў военачальнікаў з адноўленымі купюрамі цяпер ужо не выклікаюць той вялізнай цікавасці ў шырокага кола чытачоў, як гэта было гадоў 20—30 назад.

Вялікая Айчынная: позірк скрозь гады

БЕЗУМОЎНА, нельга жыць мінулым, тым больш калі падзеі сённяшняга дня, уладарна ўрываючыся ў наша жыццё, патрабуюць не толькі іх неадкладнага вырашэння, але і вывучэння, аналізу. Але безумоўна і іншае: без мінулага няма сённяшняга. І памяць аб мільёнах чалавечых жыццяў, прынесеных на алтар Перамогі, заклікае нашчадкаў зноў і зноў вяртацца да гераічнага мінулага народа, краіны.

Але ёсць і іншая прычына, па якой немагчыма забыць пра вайну. Яна ў тым, што сёння знаходзіцца дастаткова «радыкальных» гісторыкаў, публіцыстаў, літаратараў, якія спрабуюць пад флагам «аб'ектыўнасці» перагледзець гісторыю барацьбы савецкага народа супраць чужаземных захопнікаў, паказаць яе не толькі як барацьбу за захаванне нацыянальнай незалежнасці, але перш за ўсё як «барацьбу за захаванне рабства», а нашу Перамогу — «надсаднай перамогай». Зноў рэанімірусцца ў свой час запушчаны фашысцкімі сродкамі прапаганды тэзіс аб «прэвентыўнай вайне» Германіі супраць Савецкага Саюза. І ўжо не з нацысцкіх дакументаў, мемуараў былых гітлераўскіх генералаў падносіцца нашай моладзі пра тое, што Гітлер, маўляў, вымушаны быў пайсці вайной на СССР, каб папярэдзіць задуму каварнага Сталіна, які рыхтаваўся напасці на Германію.

Пра «шчырасць» падобнага роду са старонак «Комсомольской правды» (5 студзеня 1991 г.) разважае, напрыклад, карэспандэнт газеты В. Кучкіна, прыводзячы ў якасці доказу расказ былога ваеннага разведчыка Б. Вітмана, які сцвярджае, што зварот Гітлера ў снежні 1940 года да плана «Барбароса» (г. зн. да плана нападу на Савецкі Саюз) быў выкліканы відавочнасцю вераломнай падрыхтоўкі Сталіна да вайны супраць Германії.

Каб стварыць у чытача бачнасць нязгоды з пунктам гледжання ветэрана, карэспандэнт піша: «Я спрабую запярэчыць Б. В.: а як жа летам Сталін накіраваў усіх вышэйшых афіцэраў у адпачынак? Б. В. на гэта адказвае: так, Сталін зрабіў гэта, спужаўшыся перамены гітлераўскіх планаў і жадаючы з усіх сіл паказаць Гітлеру, што яму, Сталіну, можна верыць таксама ж, як ён, Сталін, верыць Гітлеру». І ў фінале — наступны пасаж: «Бадай, гэта многае растлумачвае. І тое, што мы сустрэлі вайну, раззброіўшыся і страціўшы адразу людзей і больш за 70 працэнтаў тэхнікі. І тое, што Сталін пакідаў без увагі разведданыя аб пачатку вайны».

Усё, аказваецца, ясна, як божы дзень. Незразумела толькі, чым дагэтуль займаюцца Інстытут ваеннай гісторыі, шматлікія акадэмічныя інстытуты гісторыі, калі «Комсомолка» даўно ўжо «адкрыла» і «пераканаўча» абгрунтавала і прычыны пачатку вайны, і прычыны няўдач Чырвонай Арміі ўлетку — восенню 1941 года і г. д.

Яшчэ далей ідзе «Советская культура» (5 мая 1990 г.), публікуючы франтавы дзённік былога радавога Г. Лобаса, пракаменціраваны аўтарам праз 45 гадоў пасля яго стварэння. У ліку іншых посткаментарыяў газета прыводзіць і такі: «Мой 25-гадовы зяць неяк гаворыць: навошта такое пра Сталіна пішуць, ён жа вайну выйграў? Я яму адказаў: а **Сталін мог яе і не пачынаць»** (падкрэслена мною—**М. Ш.**). Па аўтару атрымліваецца, што не Гітлер, германскі фашызм, да чэрвеня 1941 года захапіўшы ўсю Еўропу, вінаваты ў нападзе на Савецкі Саюз, а Сталін, які «мог яе і не пачынаць». Што гэта? Фантазія пажылога чалавека, які яўна заблытаўся ў сваіх успамінах праз 45 гадоў? Ці жаданне газеты яшчэ раз, ды каб больш балюча, ударыць па той ране, якая і праз паўстагоддзя працягвае крывавіць?

У Сталіна, як вядома, і так занадта шмат злачынстваў перад народам, краінай, каб прыпісваць яму яшчэ і тое, у чым перш за ўсё вінаваты германскі фашызм — развязванне вайны. Акрамя таго, «аб'ектыўныя» крытыкі ўпарта не заўважаюць згодніцкай палітыкі кіраўніцтва заходніх краін, якія фактычна падштурхоўвалі Гітлера да нападу на Савецкі Саюз. Яны асуджаюць (і справядліва!) сакрэтны пратакол да пакта аб ненападзе паміж СССР і Германіяй, дагавор аб дружбе і граніцах, але чамусьці зусім пакідаюць па-за крытыкай мюнхенскае пагадненне, двухбаковыя пагадненні Англіі, Францыі з фашысцкай Германіяй, што папярэднічалі ім. Па іх атрымліваецца: «што дазволена Юпітэру, не дазволена быку», значыць — дэмакратам Чэмберлену, Даладзье можна, а дыктатару Сталіну — ратуй Божа!

Лёгка перакінуўшы масток ад вобраза Расіі — жандара Еўропы ў XIX стагоддзі — да «забіякі-Расіі» ў XX, гэтыя крытыкі адмаўляюць Савецкаму Саюзу ў праве абароны сваіх нацыянальных інтарэсаў, прытрымліваючыся прынцыпу: «чым горш для СССР, тым лепш для астатняга свету». Ці ж можна абараняць «імперыю зла»?

Другая прычына, што прымушае гісторыкаў працягваць паглыбленае даследаванне гісторыі вайны, у тым, што дагэтуль занадта шмат белых плям застаецца на яе гіганцкім палатне. Пачынаючы з мая 1945 года, галоўны акцэнт у гістарычных даследаваннях (як, дарэчы, і ў мастацкай літаратуры, кінематографе, выяўленчым мастацтве) рабіўся на пераможных аперацыях Чырвонай Арміі, якія сапраўды былі сведчаннем пастаянна растучага майстэрства савецкіх военачальнікаў, магутнасці арміі і флоту, поўных рашучасці давесці да канца разгром нямецка-фашысцкага агрэсара. І было б несправядліва папракаць гісторыкаў у кан'юнктуры: сацыяльны заказ на распрацоўку менавіта гэтых падзей фарміраваўся не толькі адным Сталіным (хоць і не без яго ўдзелу). Народ, перажыўшы трагедыю 1941 года, імкнуўся, як нам уяўляецца, не ўспамінаць без патрэбы аб падзеях лета — восені 1941 года: так шмат горкага было ў іх. «Не прынята» было пісаць аб паражэнні савецкіх войск пад Харкавам летам 1942 года, аб правале аперацыі ў Крыме і іншых трагічных эпізодах вайны, з якімі ў сваю чаргу звязана праблема савецкіх ваеннапалонных, што папаўнялі не толькі шматлікія брацкія магілы на тэрыторыях нацысцкіх канцлагераў, але і ўсялякія «добраахвотныя» фарміраванні, якія змагаліся супраць сваіх жа суайчыннікаў.

І гаворачы сёння пра неабходнасць паказаць усю праўду пра вайну, трэба пісаць не толькі пра патрыятызм савецкіх людзей, але і выкрываць карані такой з'явы, як калабарацыянізм. Неабходна паспрабаваць разабрацца, чаму не асобныя адшчапенцы, але цэлыя арміі («РОА», «УПА»), легіёны, дружыны, батальёны нашых суайчыннікаў апынуліся ў стане ворага. Што штурхала іх на здраду Радзіме, свайму народу? Ці толькі страшныя ўмовы ў гітлераўскіх канцлагерах ці ўсё ж сталіншчына, праявы якой ім давялося адчуць на ўласнай шкуры ў перадваенныя гады?

Але ж ні Уласава, удалага генерала першых дзён вайны, ні Бандэру, які хутчэй пацярпеў ад нацыстаў, асабіста не закранулі сталінскія рэпрэсіі, як не закрануў у свой час гнеў манарха і іх гістарычных прабацькоў — князя Курбскага і гетмана Мазепу, тым не менш здрадзіўшых: першы — Івану Грознаму, другі — Пятру 1. Атрымліваецца, не сталіншчына была галоўнай прычынай здрады, хоць, відаць, яна і мела пэўнае значэнне.

Цяпер сёй-той абвінавачвае камуністаў ў «смердзякоўшчыне» ледзь ці не «добрым тонам», звязваючы гэта з «Камуністычным маніфестам» («пралетарыят не мае сваёй Айчыны»). Але ці не камуністы першыя кінулі кліч «Усе на абарону Радзімы!» у гады Вялікай Айчыннай вайны? Ці не яны былі ў першых радах спачатку тых, хто абараняўся, а потым тых, хто атакаваў? Праўда, тут нашы апаненты могуць запярэчыць (і ўжо пярэчаць), што лозунг быў іншы — «За Радзіму! За Сталіна!», зводзячы такім чынам патрыятызм да абароны сталінскага рэжыму. Аднак нельга, на наш погляд, ставіць знак роўнасці паміж абаронай Радзімы і абаронай Сталіна, хоць у гады вайны гэтыя паняцці нярэдка і атаясамліваліся франтавікамі. Так, тады, у ліхую гадзіну, пераважная большасць людзей у душы сваёй былі сталіністамі, і спатрэбіўся час, XX з'езд партыі, каб пачалося пераасэнсаванне каштоўнасцей. І вось што сёння піша ветэран вайны і працы А. Аўчыннікаў з Віцебска: «Ваяваў не за Сталіна, а за сваю Радзіму, працаваў не на Брэжнева, а ў імя паляпшэння жыцця свайго народа, працвітання сваёй рэспублікі». Менавіта за Радзіму, вялікую і малую, за сваіх родных і блізкіх, за сваё жыццё змагаліся савецкія людзі з ворагам, і ўсведамленне справядлівасці гэтай барацьбы дапамагло ім атрымаць перамогу.

Сапраўды, 1941 год быў годам трагедыі нашага народа, але адначасова гэта быў і вялікі час ўздыму нацыянальнай самасвядомасці рускага, беларускага, украінскага і іншых народаў, што насяляюць нашу краіну. І наўрад ці адлюстроўвае яго шырока разрэкламаваная нядаўна некаторымі сродкамі масавай інфармацыі карціна П. Бялова «1941 год», на якой гіганцкая рука Сталіна з люлькай у руцэ зграбае людскую кашу насустрач танкам з крыжамі, пакідаючы на снежнай раўніне крывавыя мазкі.

Мінуць дзесяцігоддзі, стагоддзі, пра многае з гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ледзь ці ўспомняць нашы нашчадкі, але пра абаронцаў Брэсцкай крэпасці, Масквы і Сталінграда ўдзячнае чалавецтва захавае памяць, таксама ж, як мы сёння памятаем пра герояў Фермапіл, што загінулі 15 стагоддзяў назад. І памятаем мы пра іх таму, што іх подзвіг (з пункту гледжання сучасных прагматыкаў — неразумнасць: тры сотні спартанцаў супраць тысяч персаў!) — найярчэйшы прыклад адстойвання сваёй і сваіх родных і блізкіх свабоды, гонару і годнасці.

Тут самы час зноў вярнуцца да таго, пра што ішла размова вышэй — да «смердзякоўшчыны», у якой, як мы ўжо гаварылі, многія «крытычна мыслячыя асобы» абвінавачваюць камуністаў. Аднак няцяжка пераканацца ў тым, што смердзяковымі якраз з'яўляюцца яны самі, а не камуністы. Для гэтага дастаткова звярнуцца хоць бы да артыкула Н. Іванова, апублікаванага ў студзеньскім нумары «незалежнай» газеты «Грунвальд» за 1990 год, у якой аўтар, спрабуючы апраўдаць прыслужнікаў акупантаў, прадставіць іх такімі ж ахвярамі — спачатку сталінізму, а потым фашызму, што тысячамі ляжаць у курапатах і хатынях, піша: «Трэба зразумець, што тысячы беларусаў пайшлі служыць да немцаў у надзеі, што новы парадак, які б цяжкі ён ня быў, будзе лепшы ад нялюдскага сталінізму, што сваёй крывёй і самаадданасьцю можна будзе забясьпечыць нармальнае жыцьцё і нейкую, няхай абмежаваную, але свабоду свайму народу».

Няцяжка заўважыць, што гэтыя развагі Іванова маюць прамое духоўнае радство з «філасофіяй» лакея Смердзякова аб разумных і дурных нацыях. Напомнім яе. «У дванаццатым годзе было на Расію вялікае нашэсце імператара Напалеона французскага першага, бацькі цяперашняму, і добра, каб нас тады пакарылі гэтыя самыя французы: разумная нацыя пакарыла б вельмі дурную і прыстасавала да сябе. Зусім нават былі б іншыя парадкі-с». Ад сябе дадам, прымяняльна да тэарэтызаванняў Іванова: новыя парадкі-с.

Могуць запярэчыць: у пачатку мы заклікалі ўскрываць усю праўду аб вайне, не ўтойваючы і яе трагічных старонак, а цяпер вось быццам бы займаемся лакіроўкай сапраўднасці, ва ўрон яе аб'ектыўнасці. Але тут няма супярэчнасцей. Аналізуючы «белыя (а дакладней — чорныя) плямы» ў гісторыі вайны, патрэбна гэта рабіць узважана і тактоўна, не наносячы дадатковага болю ветэранам, якім і так у наш час жывецца нялёгка, не паказваць гераічнае мінулае краіны ўсяго толькі чарговай «чорнай дзіркай», якімі быццам бы кругом усеяны яе паслякастрычніцкі шлях. Тут аднолькава небяспечны як апалагетыка, чым нямала грашылі ў нядаўнім мінулым і гісторыкі, і літаратары, так і ачарненне, у чым сёння маюць вялікія набыткі некаторыя сучасныя публіцысты. Нельга выхоўваць на падмане будучых абаронцаў Радзімы, але нельга і пазбаўляць іх магчымасці самім непрадузята разабрацца з нашай ваеннай гісторыяй. Бо патрыятызм, што б там ні гаварылі, зусім не прыроджанае пачуццё, ён выхоўваецца, перадаецца з пакалення ў пакаленне. Карцінныя прыклады могуць выхаваць толькі лжэпатрыётаў, ачарненне — нігілістаў і цынікаў, якія не спыняюцца ў сваёй разбуральнай сіле перад зняважай магіл і помнікаў абаронцам Радзімы.

М. ШУМЕЙКА,
кандыдат гістарычных навук.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

13 чэрвеня

Праграма Беларускага тэлебачання

16.30. Экран дзіцячага фільма. «Поезд са станцыі дзяцінства». 1-я серыя.
17.35. «Пакацігарошак», «Казка пра старое рэха», «Дзіуны манеж». Мультфільмы.
18.00. Фестываль фільмаў і тэлепраграм, прысвечаны 50-годдзю пачатку Вялікай Айчыннай вайны. «Маленькія эпізоды з біяграфіі баявой песні». Часткі 1-я і 2-я.
19.00. Панарама.
19.30. Зачытайце маё пісьмо...
19.35. Аспекты. Калі ёсць на зямлі гаспадар.
20.25. Тыдзень беларускага ўрада. Служба інфармацыі Савета Міністраў БССР паведамляе...
20.45. Калыханка.
21.00. «І зноў музыка». Фільм-канцэрт.
21.45. На сесіі Вярхоўнага Савета БССР.

Першая агульнасаюзная праграма

12.00. ТСН.
12.15. Паводле зводак МУС СССР.
12.30. «Абаронца Сядоў». Мастацкі фільм.
13.15. Разам з чэмпіёнамі.
13.30. Кінапанарама.
15.00. ТСН.
15.15. «Знайсці каханую». Мастацкі фільм.
16.20. Свет захопленых. «Дай лапу, сябар!»
16.35. Творы К. Дэбюсі, Ф. Шапена, А. Марчэла, І.-С. Баха. Выканаўца — Д. Башкіраў (фартэпіяна).
17.15. «Вожыкава вопратка». Мультфільм.
17.25. Фільм—дзецям. «Нямухінскія музыкі».
18.30. ТСН.
18.45. ...Да 16 і старэйшым.
19.25. «Недыпламатычныя гутаркі». У передачы прымае ўдзел былы прэм'ер-міністр Вялікабрытаніі Маргарэт Тэтчэр.
19.55. Мастацкі фільм «Плач перапёлкі». 4-я серыя.
21.00. Час.
21.40. Дзелавы кур'ер.
21.55. Камера глядзіць у свет.
22.55. Музычны фестываль у г. Кальмар (Францыя).
23.50. «Пад знакам «пі». У перапынку **(0.50)**—ТСН.
1.35. «Ільінскі пра Зошчанку». Фільм-канцэрт.
2.40. Мастацкі фільм «Плач перапёлкі». 4-я серыя.

Другая агульнасаюзная праграма

17.00. «Грані». Мастацка-публіцыстычная праграма.
18.00. «Ці магчымы раскол у КПСС?»
18.45. Парламенцкі веснік Расіі.
19.00. «Голас Азіі». Прэзентацыя II Міжнароднага конкурсу папулярнай музыкі і песні.
20.00. Весткі.
20.15. Добрай ночы, малышы!
20.30. «Голас Азіі». Частка 2-я.
21.00. Час (з сурдаперакладам).
21.40. X летняя Спартакіяда народаў СССР. Плаванне.
22.05. «Шлях». Некалькі старонак з жыцця Героя Сацыялістычнай Працы Праскоўі Малінінай.
23.00. Весткі.
23.15. «Позняя сустрэча». Мастацкі фільм.

14 чэрвеня

Праграма Беларускага тэлебачання

8.30. Раніца рэспублікі.
8.45. Фестываль фільмаў і тэлепраграм, прысвечаны 50-годдзю пачатку Вялікай Айчыннай вайны. «Яго батальён». 2-я серыя.
9.55. «Вечны круг». Кінанарыс.
10.10. «Позняя сустрэча». Мастацкі фільм (М).
16.30. Экран дзіцячага фільма. «Поезд са станцыі дзяцінства». 2-я серыя.
17.35. «Маленькія эпізоды з біяграфіі баявой песні». Часткі 3, 4, 5-я (фонд).
19.00. Панарама.
19.30. Наш каментарый. Прывід беспрацоўя.
19.35. Паказвае Гомель. Радзімічы.
20.05. Парламент: кантакты і кантракты. Першыя крокі супрацоўніцтва паміж БССР і Нарвегіяй.
20.45. Калыханка.
21.00. «Сяджу ля акенца...» Фільм-канцэрт.
21.30. «Зорка Максіма». Дак. фільм.
21.45. На сесіі Вярхоўнага Савета БССР.

Першая агульнасаюзная праграма

6.30. Раніца.
9.05. Мастацкі фільм «Плач перапёлкі». 5-я серыя.
10.10. Дзіцячы музычны клуб.
10.55. «Поця і Поціха». Мультфільм.
11.15. ...Да 16 і старэйшым.
15.00. ТСН.
12.15. «Раз на раз не прыходзіцца». Мастацкі фільм.
13.30. Музыка ў эфіры.
14.00. Камера глядзіць у свет.
15.00. ТСН.
15.15. Фільм — дзецям. «Лета ў заапарку».
15.40. Свет захопленых. «Дамком».
15.55. Мама, тата і я.
16.25. «Вам, ветэраны...» Па старонках передачы «Пераможцы».
17.45. Палітычныя дыялогі. «Паспрабуйце мяне ад веку адарваць...» Аб адкрыцці грамадска-культурнага цэнтра пры Свярдлоўскім райкоме КПСС Масквы.
18.30. ТСН.
18.45. «Паданне пра Ігаравы паход». Мультфільм.
19.10. «Капіталізм з чалавечым абліччам». Тэленарыс.
19.50. Мастацкі фільм «Плач перапёлкі». 5-я серыя.
21.00. Час.
21.40. Паводле зводак МУС СССР.
21.55. «ВІД» прадстаўляе: «Поле Цудаў», «Музагляд», «Справа», МТБ. У перапынку **(23.55)**—ТСН.
1.10. Культура рускага зарубежжа.
2.00. Мастацкі фільм «Плач перапёлкі». 5-я серыя.

Другая агульнасаюзная праграма

7.00. Раніца дзелавога чалавека.
8.00. Ранішняя гімнастыка.
8.20. «Братка Трус і братка Ліс». Мультфільм.
8.30. «Спыніся, імгненне». Аб сустрэчы з ваеннымі карэспандэнтамі ў 1986 годзе.
17.00. «Вандроўнікі». Пра лёс савецкіх немцаў.
18.20. Невядомая Расія. «З душы сваёй накіды...»
18.50. Дак. фільм.
19.00. «Шчырая размова». Перадача з Палтавы.
20.00. Весткі.
20.15. Добрай ночы, малышы!
20.30. «Зона бедства. Хроніка адраджэння».
21.00. Час (з сурдаперакладам).
21.40. На сесіі Вярхоўнага Савета СССР.
22.40. «Свет персанальных камп'ютэраў».
23.00. Весткі.
23.15. «Пятае кола». Мастацка-публіцыстычная праграма.

РАДЫЁ

14 чэрвеня

7.00 — «Радыёфакт». Ранішняя інфармацыйная праграма. 8.15 — «Вясковыя ростані». 9.15 — да 100-годдзя з дня нараджэння М. Багдановіча. «Ялцінскія сустрэчы». Радыёрасказ Л. Вацюшкавай. Частка 2-я, заключная. 10.15 — радыёстанцыя «Арляняты». «Верасок». Радыёзборнік. 10.40 — А. Васілевіч. «Я — унук капітана». Радыёпастаноўка. 11.20 — «Прафкомы: паўнамоцтвы і дзеянні». 12.00 — радыёстанцыя «Саюз». 12.30 — «У абедзенны перапынак». Інфармацыйна-музычная праграма. 13.30 — «На хвалі часу». 14.10 — «Ваша думка, ваша прапанова». Перадача па пісьмах і тэлефонных званках радыёслухачоў. 14.50 — «Зона асаблівай увагі». Паведамленні з Дзяржаўнага камітэта БССР па праблемах вынікаў катастрофы на ЧАЭС. 15.15 — музычная праграма, прысвечаная калектыву Гомельскага аўтамабільнага транспартна-экспедыцыйнага парка № 3. 16.15 — «Горн». Праграма для піянераў. 16.40— А. Пісарык. Вершы. 17.15 — канцэрт. 18.40 — «У цяжкі час вайны суровай». «Голас зямлі». Радыёкампазіцыя паводле твораў Я. Коласа. 19.30 — «Парламенцкі дзённік». 20.00 — вячэрняя казка. 20.10 — «Дзень нашага жыцця». На сесіі Вярхоўнага Савета БССР. 20.30 — «Міжнароднае становішча». Пытанні і адказы. 21.00 — «Панарама амерыканскай музыкі». 22.15 — гуманітарна-інфармацыйны канал радыёстанцыі «Беларуская маладзёжная». 23.15 — радыёстанцыя «Юнацтва».

НАДВОР'Е

13 чэрвеня

Усход, захад, даўжыня дня:
Мінск — 4.37, 21.41, 17.04; Віцебск — 4.19, 21.39, 17.20; Магілёў — 4.27, 21.30, 17.03; Гомель — 4.32, 21.19, 16.47; Гродна — 4.54, 21.55, 17.01; Брэст — 5.04, 21.46, 16.42.

Сёння ўдзень па рэспубліцы чакаецца пераменная воблачнасць. У паўночна-заходніх раёнах невялікі дождж. Тэмпература паветра ў Віцебску — 18—20, Магілёве, Мінску — 20—22, Гомелі, Гродна — 21—23, Брэсце — 23—25 градусаў цяпла.

***

У наступныя двое сутак чакаецца воблачнае з праясненнямі надвор'е, месцамі кароткачасовы дождж, навальніца. Тэмпература паветра ўначы — 7—12, удзень — 18—23 градусы цяпла.

Л. САНКЕВІЧ,
інжынер-сіноптык.

СОВЕТСКАЯ БЕЛОРУССИЯ
СЁННЯ Ў НУМАРЫ

Пастанова Бюро ЦК КПБ.

«Аптымізм або рэалізм». Гутарка з намеснікам старшыні Пастаяннай камісіі Вярхоўнага Савета БССР па міжнародных справах і знешнеэканамічных сувязях Г. Казловым.

На злобу дня. Намеснік старшыні Дзяржмаёмасці БССР І. Лях разважае аб пытаннях раздзяржаўлення і прыватызацыі ўласнасці.

Карэспандэнцыя **«Беларусь — Казахстан: мы патрэбны адзін аднаму»**. Аб развіцці турызму.

«Шчаслівы ад сустрэчы са сваім героем» — думкі акцёра тэатра імя Я. Купалы Віктара Манаева.

З залы суда. **«Ох, спіць ахова...»**

Да 50-годдзя пачатку Вялікай Айчыннай вайны. **«Ёй усё яшчэ сніцца вайна».**

Абзац. Кур'ер планеты. Саюзна-рэспубліканская інфармацыя.

Галоўны рэдактар У. Б. НАРКЕВІЧ.

НАШ АДРАС

220041, гор. Мінск, Ленінскі праспект, 77, рэдакцыя газеты «Звязда».

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай — 32-51-05, аддзела пісьмаў — 32-04-52; 32-41-92, рэкламы і аб'яў — 32-35-91, навін — 32-60-13.

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў. Іх меркаванні неабавязкова адлюстроўваюць пункт гледжання рэдакцыі.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Тыраж 102.822.
Індэкс 63850.
Зак. № 114.

Выходзіць 250 разоў на год.

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12